…ы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

…С-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-нэ гарана

№ 298 (13614)
1971 оной декабриин 18, суббото

Сэн 2 мүнгэн

ДҮҮРЭХЭ ДҮТЭЛӨӨ

…hэдэхи табан жэлэйнгээ ту…ын жэлэй түсэбые саг бол…ынь дүүргэхээр бүхэсоюзна …алис мүрысөөндэ хам орол… «Дружба» колхозой Хара…рэй hаалиин гүүртын мал… үнгэрэгшэ арба нэгэ hарын …ада түсэбэй ёhоор бүхыдөө … центнер hү hаажа гүрэндэ …аха аад, 1056 центнертэ хүргэhэнөө мэдүүлбэ. Эндэхи hаалишад жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 1651 килограмм hү абажа, уялгаяа сүм бэелүүлээ. Эдэ үдэрнүүдтэ гүүртын малшад абаhан уялгаяа дүүргэхын тула бүхы хүсөөрөө ажаллажа байнхай.

Л. ГОНЧИКДОРЖИЕВ.
Яруунын аймаг.

ТАРГАН ХОНИД ТУШААГДАБА

…Үрин дулаан, ута намар байhанине hамбаашалан, Хяагтын …озой хонишод үнгэрэгшэ октябрь, ноябрь соо гүрэндэ ту…ын тула хонидоо оролдосотой hайнаар адуулжа, нилээд …ан, шэгнүүршье ехэтэй болгожо шадаа.

…овхозой отаранууднаа бүхыдөө 2485 хонид Наушкиин мяха…комбинадта тушаагдажа, тэдэнь хамта 1,1 мянган центнер …а. Илангаяа бэрхэ хонишон Константин Улзытуевай харадаг …хонид тус тустаа дунда зэргээр 45 килограмм шэгнүүртэй…, гол түлэб тарган гэhэн сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Тэрэшэ… бэрхэ хонишод Даба Чебоков, Батор Жамсанов гэгшэд ба…эрье хонидоо эрхим тарган болгожо тушааhан байна.

Х. КИРИЛЛОВ.

Раиса Базыровна Бадмацыренова Улаан-Үдын аймагай «8-е Марта» колхоздо табан жэлдэ hаалишанаар хүдэлнэ. Тиихэдээ нүхэр Бадмацыренова hү hааха түсэбөө саг үргэлжэ дүүргэдэг юм.

Байгша оной арба нэгэ hара соо Раиса Базыровна хаража байhан үнеэн бүриhөө 2168 килограмм hү hааhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: hаалишан Р. Б. Бадмацыренова.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

…РТИДАА, АРАД ЗОНДОО—БҮХЫ ЭДЭБХИ ЗОРИГОО

СССР-эй ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ХОЛБООНОЙ III СЪЕЗД

…эй 10 саг. Союзуудай …ай Колонно зал соо деле…мүн бүхы союзна респуб…даа ерэhэн айлшад суг… Съездын хүтэлбэрилхы ор… -президиум, секретариат, … ба мандатна комисси…унгагдаба.

…ын президиумдэ КПСС-эй … Политбюрогой гэшүүндэ …, КПСС-эй ЦК-гай сек… П. Н. Демичёв, КПСС-эй …шалгалтын комиссиин тү… Г. Ф. Сизов, КПСС-эй … таhагуудые даагшанар …рапезников, В. Ф. Шауро, …эй ЦК-гай нэгэдэхи сек… Е. М. Тяжельников, … ЦК-гай пропагандын та…агшын нэгэдэхи орлогшо …ковлев, КПСС-эй ЦК-гай …дын таhагые даагшын ор… Л. Смирнов, КПСС-эй … секретарь В. Н. Ягодкин …рэжэ hуубад. СССР-эй …истнуудай холбооной прав… секретарьнууд, түбэй газе… журналнуудай ахамад …нууд, СССР-эй министр… СССР-эй гүрэнэй комитедүү…үүлэгшэнэр, союзна рес…нуудай журналистнуудай …удай хүтэлбэрилэгшэд …ндэ hуулсаба.

…агшад КПСС-эй ЦК-гай …рое съездын хүндэтэ …мдэ тон ехэ дэбжэлтэтэй…рьемэ альга ташалган до…hан байна.

…ын хүдэлмэридэ хабаада… журналистнуудай уласхоо… организацины делегаци… МОЖ), хэдэ хэдэн социалис … журналистнуудай хол… хүтэлбэрилэгшэнэр ерээ …рүүлэгшэ соносхоно. Де… ба айлшад МОЖ-ой ге… секретарь Иржи Кубка, …, Венгриин, ГДР-эй, … ба Урда Вьетнамай Рес…, Кубын, Монголой, …, Румыниин, Чехослова… журналистнуудай түлөөлэг… альга ташалгаар амаршал…на.

…эй Журналистнуудай хол… правлениин хэhэн хүдэл… КПСС-эй XXIV съез… шиидхэбэринүүдэй үндэ… вет журналистнуудай бэе… зорилгонууд тухай тоосоо…хэл СССР-эй Журналист… холбооной правлениин …шэ М. В. Зимянин хээ. …унис партиин хүтэлбэри … КПСС-эй XXIV съездын …эринүүдые манай ороной …ай шэн габьятайгаар …э байhан үдэрнүүдтэ со… журналистнуудай холбооной … боложо байна гээд тэрэ …

…дэ ЦК-гай Генеральна … Л. И. Брежневэй хэhэн … ЦК-гай Тоосоото элид…ор, съездын шиидхэбэри… документнүүд дотор Со… Союзай экономическа, со… -политическэ хүгжэлтын …э, уласхоорондын байда…алын шухала хүгжэлтэдэ … гүнзэгы шэнжэлэл хэг…йна.

… арад коммунизм бай…ушаа съездын хараалhан … нэгэн hаналтайгаар hай… юhэдэхи табан жэлэй …удые политическэ ба …уйлай ехэ дэбжэлтэтэй…үүлнэ.

…жа байгаа зорилгонуу…үүлхэ бодото хүдэлмэри… бидэндэ, журналистнууд…ла үүргэ олгоно гээд …э онсолон тэмдэглээ. …э хадаа манай үеын со… экономическа зорилго… шиидхэхын тулада үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин улам ехэ удха шанар тухай КПСС-эй XXIV съездын зохёоhон гол шухала удха шанараар тодорхойлогдоно бшуу.

Социалис общество тухай, совет хүнүүдэй ажабайдал тухай, манай орон дотор коммунизм байгуулга тухай хэдэн зуугаад миллион хүнүүдтэ үнэн сэхэ үгэ тайлбарилан хүргэхэ гээшэ пропагандистнуудай, ниитэ-ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг хүнүүдэй уялга мүн. Советскэ Союз тухай үнэн сэхэ үгэ бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы түбинүүд дээрэ зэдэлэн соностожо байха ёhотой.

Хэблэлэй, радио болон телевидениин үүргын саашадаа улам дээшэлхэ хэрэгтэ ехэ удха шанар олгохо зуураа, съезд хадаа олониитэдэ мэдээсэдэг ба пропагандалдаг хэрэгсэлнүүдые шадамараар хэрэглэхыень, тэдэнэй хүдэлмэрие бүри нүлөөтэй, hайн болгохо тухай, журналистнууд ба пропагандистнуудай мэргэжэл шадабарие, политическэ эрдэм мэдэсые дээшэлүүлхэ тухай анхаржа байхыень партийна организацинуудые уялгалаа. XXIV партийна съездын табиhан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ совет хэблэлэй, телевидениин ба радиогой, информационно агентствэнүүд ба хэблэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй бүхы хүсэ шадал зорюулагдаха зэргэтэй. Бидэ, совет журналистнууд, манай партийна хэблэлэй ёhо заншалаар омогорхохо ёhооро омогорхонобди, тэрэниие хүндэлхэ ёhооро хүндэлнэбди гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ. Энэ хэблэлэй үндэhэ hууриinь Ленинэй зохёоhон гол ёhонууд мүн болоно.

Ниитын hанамжые тодорхойлдог бүгэдэ зоной трибуна, социалис демократизмын хүсэтэ зэбсэгүүдэй нэгэн бологшо манай хэблэлэй хүсэниинь үзэл сурталай баялигынь, үнэн сэхэ байдагынь, шууд сэхээр, ойлгосотой ухаансараар бэшэдэг байhаниинь партиин хүтэлбэриhөө эшэ үндэhэтэй юм.

Олон тоото совет журналистнууд Коммунис партиин найдаhан үндэр этигэл найдабаряар омогорходог, бүхы совет арадай ажалhаа таhаршагүй өөhэдынгөө ажалаар түрэл партидаа, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедтэ, коммунизмын агууехэ хэрэгтэ хизаарлашагүй үнэн сэхэ байhанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр совет журналистикын үмэнэ табигдажа байгаа зорилгонуудые бэелүүлхэ тодорхой хэмжээнүүдые хараалха гээшэ манай журналистнуудай съездын гол зорилго болоно гээд М. В. Зимянин элидхэлээ үргэлжэлүүлээ.

Элидхэлшэ hонирхолтой тоо, баримтануудые дурдаhан байна. Манай орон дотор 9 мянган газетэнүүд хэблэгдэдэг, тэдэнэй нэгэ доро гарадаг тиражынь 140 миллион хэhэг болодог, 6 мянга шахуу журналнууд гаража байдаг, тэдэнэй тираж 150 миллион үлүүтэй хэhэг болоно. Телевидениин дамжуулдаг үдэр бүриин дунда зэргын дамжуулгын хэмжээн табан жэлэй турша соо орон доторнай 2 дахинhаа үлүүгээр ехэ болоо.

Тоосоото үе соо совет хэблэлэй, телевидениин ба радиогой, информационно агентствэнүүд ба хэблэлнүүдэй хэhэн аша үрэтэй ехэ хүдэлмэри тухай хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ ингэжэ онсолон тэмдэглээ. Совет журналистнууд партиин, тэрэнэй Центральна Комитедэй зүгhөө хандуулагдадаг тон ехэ анхарал оролдолгын орошон байдалда хүдэлжэ байдаг. Тэдэнэр үзэл сурталай олон тоото дайшалхы хүдэлмэрилэгшэдэй таhаршагүй хубинь болодог, тэдэнииие нүхэр Л. И. Брежнев партиин ёhотойл алтан жаса гэжэ нэрлээ бшуу.

Тоосоото үе соо агууехэ ойн баярнуудые—Октябриин революциин 50 жэлэй ойе, В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе тэмдэглэхэ хэрэгтэ хабаадалсаха гээшэ манай бүхы хүдэлмэриин гол hудаhан болоhон юм. Олон тоото совет журналистнууд бүхы арад зонтоёо хамта Советскэ Союзай Коммунис партиин XXIV съездые эрхимээр угтаhан байгаа.

50 мянга үлүүтэй гэшүүдые нэгэдүүлдэг СССР-эй Журналистнуудай холбооной хүдэлмэрине элидхэлшэ шэнжэлhэн байна. Энэ хүдэлмэри хадаа олониитэдэ мэдээсэдэг ба пропагандалдаг хэрэгсэлнүүдэй ажал ябуулгые нарижуулан hайжаруулха тухай партиин хараа заабариин үндэhөөр эрхилэгдэhэн, эрхилэгдэжэшье байдаг.

Юhэдэхи табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ партиин ба арадай гаргадаг хүсэлэл оролдолгодо эрхим хубитаяа оруулхын тулада совет журналистнууд пропаганда ба олониитэдэ мэдээсэдэг хэрэгсэлнүүдээ улам саашадань hайжаруулха, нүлөө ехэтэй шэнэ арга методүүдые хэрэглэн хүдэлмэреэ ябуулха уялгатай.

Бидэнэр, партиин үзэл суртал тайлбарилан дэлгэрүүлэгшэд, тэрэнэй ленинскэ генеральна хараа шугамые бэелүүлэгшэд болохо ёhотойбди. Совет арадай али бүхы ажалай, революционно-зохёохы ажал ябуулга хадаа совет хэблэлдэ, радио болон телевидениин программануудта эрхим hайнаар харуулагдажа байха зэргэтэй.

Журналистикада бии болоhон шэнэ hайн зүйлнүүдэй хажуугаар үшөөл гарадаг горитойхон дутуу дунданууд, алдуу эндүүнүүд хүсэдөөр усадхагдаагүй байhаар гэжэ партиин съездын hүүлээрхи үе соо хэблэлэй, телевидениин ба радиогой хэhэн хүдэлмэриин дүй дүршэл харуулна. Хэблэлэй зарим органууд эхилhэн юумэеэ эсэстэнь хүргэдэггүй, толилhон материалнууд тушаа хэмжээ абхуулхын түлөө нэтэрүүгээр тэмсэдэггүй байха юм.

Жэл болоод байхада СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе тэмдэглэхэ байнабди. Манай гүрэнэй түүхэдэ энэ ойн баяр хадаа политическэ удха шанараа, социально-экономическа хойшолонгуудаараа Агууехэ Октябриин hүүлээр шухалын шухала шэнжэтэй юм.

Манай социалис орон, В. И. Ленинэй уридшалан хэлэhэнэй ёhоор, бүхы оронуудай арадуудай үмэнэ бодото үльгэр жэшээ мүн болонхой, энэ үльгэр жэшээгэй пропагандистска, хубисхалша нүлөөнь туйлай ехэ юм.

СССР-эй арадуудай экономическа туйлалтанууд, тэдэнэй материальна hуудал байдалай ба соёлой хэмжээнэй ургалта—тэдэнэй нэгэдэмэл ажалайнь үрэ дүн мүн. Эдэ бүгэдэ газетэ, журналнуудай хуудаhануудта, телевидениин ба радио - дамжуулгын программануудта али бүхы талаhаа тобойсо харуулагдаха ёhотой. Интернациональна хүмүүжүүлгэдэ зорюулагдаhан материалнууд дотор СССР-эй арадуудай аха дүү ёhоной бата нэгэдэлые, бата нэгэдэлтэй эбтэй бүлын мэдэрэлэй бэхижэhые, агууехэ совет арад—түүхэтэ шэнэ нэгэдэлдэ тэдээнэй хабаатай байhые онсолон тэмдэглэхэ шухала. Социалис интернационализмын үзэл бодолоор хүмүүжүүлгэ—нэгэн доро социализмын оронуудай арадуудтай, бүхы дэлхэйн ажалшадтай аха дүү ёhоор hаналаа нэгэдэлгын, харилсаа холбооной үзэл бодолоор хүмүүжүүлгэ мүн болоно.

Элидхэлэй бүлэгүүдэй нэгэниинь совет Журналистнуудай холбооной уласхоорондын харилсаа, барисаануудта зорюулагдаhан байгаа. СССР-эй Журналистнуудай холбоон журналистнуудай уласхоорондын организациин шангай лауреат болонхой гэжэ тэмдэглэгдээ. «Журналистнуудай уласхоорондын hаналаа нэгэдүүлхэ хэрэгтэ, арадуудай эб найрамдалай ба эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэ үнэтэй ехэ хубитаяа оруулhанайнгаа түлөө» манай холбоон иимэ шанда хүртөө гэжэ МОЖ-ой шиидхэбэри соо хэлэгдэнэ.

КПСС-эй гадаадын политическэ ленинскэ хараа шугамые хүтэлбэри болгон, СССР-эй Журналистнуудай холбоон аха дүү социалис оронуудай журналистнуудай организацинуудтай байгуулhан хани ёhоной нягта холбоо барисаагаа саашадаашье бэхижүүлхэ, нарижуулан hайжаруулха, дэлхэйн социализмын байгуулалтын хүсэ шадалые ба уласхоорондын нүлөөе бэхижүүлхэ хэрэгтэ туhалха байна.

Капитализмhаа социализмда бүхы дэлхэйн орожо байhан мүнөө үедэ, дэлхэйн социализмын, бүхы революционно хүсэнүүдэй империализмда түүхэтэ ёhоор добтолжо байhан үедэ, эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй, социальна дэбжэлтын хүсэнүүдэй ба дарлалтын, хархис, эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй хоорондо шанга тулалдаанай боложо байhан үедэ бидэ, совет журналистнууд, империализмын номнолшо машинын политическэ, үзэл сурталай пүйдхэлтэ аашануудта эсэргүү эбсэшэгүй добтолхы шэнжэтэй тэмсэл ябуулха уялгатайбди гэжэ элидхэлшэ мэдүүлээ.

В. И. Ленинэй — гайхамшагта ухаалан бодогшо, дүлэтэ революционер, манай партиин ба арадай, бүхы дэлхэйн ажалшадай агууехэ вождиин публицистическэ ажал ябуулга хадаа бидэ бүгэдэндэ мүнхэ үльгэр жэшээ болохо гэжэ элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ М. В. Зимянин хэлээ.

СССР-эй Журналистнуудай холбооной түбэй шалгалтын комиссиин хүдэлмэри тухай тоосоое съезд шагнаhан байна. Н. Х. Еселев элидхэл хээ.

Холбооной Уставта оруулагдаха зарим тэды хубилалтанууд тухай элидхэл СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин секретарь Л. Н. Толкунов хээ. Холбооной бүридэлэй демократическа гол ёhонуудые, тэрэнэй эмхидхэлэй бүридэлые, гол зорилгонууд ба тэдэниие бэелүүлхэ арга замуудые тодорхойлдог Уставай гол дүримүүд удаан сагай шалгалта гараа, хубилашагүй зандаа үлөө гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Съездын үзэмжэдэ оруулагдаhан зарим тэды хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүд тухай дурадхалнууд нэгэл зорилго—үнгэрэhэн табан жэлэй турша соо хэhэн эмхидхэлэй, үзэл сурталай, зохёохы хүдэлмэриин дүй дүршэлые согсолхо гэhэн зорилго табина. hүүлээрнь нютаг нютагуудhаа ороhон дурадхалнууд; мүн Уставта оруулагдамаар нэмэлтэнүүд тухай элидхэлшэ хөөрэжэ үгөө.

Совет журналистын ехэ ба хүндэтэй үүргые элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ. Журналистын ажал манай социалис общество дотор хүдэлмэришэн ба колхознигой ажалтай, инженер ба эрдэмтын ажалтай нэгэн адли юм гэжэ тэрэ хэлээ. Авторай эдэбхи хэшээл, шэнжэлхы ёhоной хандалга, партийна талаараа нугаршагүй сэхэ, ажалша шэнжэтэй байлга, өөртөө шүүмжэлхы ёhоор хандалга—эдэ бүгэдэ шэнжэ шанар мүнөө үеын совет журналистикын түхэл маягые тодорхойлхо ёhотой. Бүхэсоюзна Журналистнуудай творческо организациин гол Хуули—СССР-эй Журналистнуудай холбооной Устав хадаа коммунизм байгуулха зам дээрэ өөhэдынгөө дайшалхы гууроhаар алба хэдэг хүнүүдтэ иимэ шэнжэ шанар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эли тодоор зорюулагданхай байха ёhотой.

Элидхэлнүүдэй hүүлээр үгэ хэлэлгэн болоо.

Съезд дээрэ **Ю. И. Баляненко** (Москва), **У. Б. Багаев** (Казахстан), **В. В. Матвеев** (Белоруссия), **В. Я. Серобаба** (Украина), **С. Г. Лапин** (Москва) болон бусад делегадууд үгэ хэлээ. Журналистын үндэр уялга тухай, ажалшадые политическэ ёhоор хүмүүжүүлхэ, партиин хараалhан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ тэдэниие элсүүлхэ хэрэгтэ совет хэблэлэй, радио ба телевидениин үүргэ тухай бүхы үгэ хэлэгшэд тэмдэглэhэн байна. Журналистикын хэhэн бодото ажал байдалые үгэ хэлэгшэд шэнжэлhэн, согсолhон, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёhоор тэрэниие али бүхы талаhаань hайжаруулха тодорхой арга замууд тухай дурдаhан байха юм.

Съезд дээрэ бүхы союзна ба автономито республиканууддай журналистнуудай холбоонууд, хизаарай ба областной журналистнуудай организацинууд түлөөлэгдэнхэй гэжэ элидхэл соогоо мандатна комиссиин түрүүлэгшэ **В. И. Чернышов** мэдээсээ. Үнгэрhэн жэлнүүдэй турша соо холбоон эмхидхэлэй ба творческо талаараа нилээд бэхижээ, дүй дүршэлтэй, ажабайдалай ехэ hургуули гараhан журналистнуудтай болоо, тэдэнэр Коммунис партиин табижа байгаа зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ шадабаритай гэжэ СССР-эй Журналистнуудай холбооной гурбадахи съездын делегадуудай бүридэл гэршэлнэ.

Манай уласхоорондын нэгэдэлэй хүсэниинь хадаа гэрээндэ ородог национальна организацинуудтай нягта холбоо барисаатай байhанhаа дулдыдадаг гэжэ Журналистнуудай уласхоорондын организациин (МОЖ) генеральна секретарь **Иржи Кубка** гэгшэ хэлээ. Тэдэнэй зэргэнүүдтэ СССР-эй Журналистнуудай холбоон онсо hуури эзэлдэг юм. Энэ хадаа журналистнуудай дэлхэй дээрэхи эгээн томо, эгээл эдэбхитэй хани нэгэдэл—гууроhанай, радио ба телевидениин хүдэлмэрилэгшэдэй хани нэгэдэл мүн болоно. Танай съезд уласхоорондын демократическа хүдэлөө хүгжөөхэ хэрэгтэ горитойхон шата болохо байха гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Съезддэ хабаадагшадые Болгариин журналистнуудай холбооной түрүүлэгшэ **Георгий Боков** амаршалhан байна. Советскэ Союзай хэблэлэй, радио ба телевидениин, пропагандын ба олониитэдэ мэдээсэдэг бүхы хэрэгсэлнүүдэй орон доторооше, мүн тэрэнэй саагуурше ехэ хүндэтэй болоhые, улам ехэ нүлөөтэй болоhые тэрэ тэмдэглээ.

Декабриин 16-да съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

БҮГЭДӨӨРЭН hАЙШААНА

ОМСК. (ТАСС). Омско областиин партийна эдэбхитэдэй суглаан декабриин 15-да эндэ болоhон байна. Суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй дүнгүүдые зүбшэн хэлсээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **М. А. Суслов** суглаарагшадай зүгhөө халуунаар угтагдан, элидхэл хэбэ.

Областиин коммунистнууд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бүрин hайшааба.

«МАРС-2», «МАРС-3» ГЭЖЭ АВТОМАТ СТАНЦИНУУДЫЕ УХААЛАН БҮТЭЭЛГЭДЭ, МАРС ХҮДАР ПЛАНЕТЭНҮҮД ХООРОНДЫН НИИДЭЛГЭ БЭЕЛҮҮЛГЭДЭ ХАБААДАhАН ЭРДЭМТЭД БОЛОН КОНСТРУКТОРНУУДТА, ИНЖЕНЕРНҮҮД, ТЕХНИГҮҮД БА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ, БҮХЫ КОЛЛЕКТИВҮҮД БОЛОН ЭМХИНҮҮДТЭ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

«Марс-2» гэжэ автомат станци космонавтикын түүхэдэ анха түрүүшынхеэ, 1971 оной ноябриин 27-до Советскэ Союзай гербын дүрэ зураг hиилэhэн багахан туггай капсулые Марсын нюруу дээрэ абаашажа буулгаа. Тэрэнэй удаа «Марс-3» гэжэ станциин буулгын аппарат 1971 оной декабриин 2-то Марсын нюруу дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр буулгагдаhан байна.

«Марс-2», «Марс-3» гэжэ планетэнүүд хоорондын совет автомат станцинууд Марсые тойрон ниидэхэ хэмэл ододой замда оруулагдаад, хамта ниидэжэ ябахадаа, тус планетые шэнжэлхэ, тэрэнэй фото-зурагуудые буулгаха комплексно шэнжэлгын программа дүүргэжэ байнхай.

Марс тээшэ автомат хоёр станциин ниидэлгые амжалтатайгаар бэелүүлhэн, буулгынь аппарадые Марсын нюруу дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр буулгаhан, планетые тойрон ниидэхэ хэмэл ододой замhаа Марсые, тус планетэ шадархи замбуулинай дайдые шэнжэлхэ орёо нарин научна туршалгануудые хоёр станцяар нэгэн доро бэелүүлжэ байhан ушар—совет эрдэм, техникын онсо гайхамшаг шэнэ туйлалта, дэлхэйн эрдэм ухаанда оруулhан тон шухала хубита болоно.

Замбуулиндахи энэ тон шухаг туршалга замбуулинай дайдые саашадаа шэнжэлэн ашаглаха шэнэ, орёо зорилгонуудые шиидхэлгээр автомат аппараддуудай али тухай ехэ арга боломжотой байhые үшөө дахин эли тодоор харуулна, манай орон доторхи эрдэм, техникын угаа ехээр хүгжэжэ байhые үнэншэмөөр баталан гэршэлнэ.

Замбуулиндахи шэнэ илалтамнай научно-техническэ хэдэн олон орёо асуудалнуудые шиидхэhэн, планетэнүүд хоорондын автомат хоёр станциие Марс тээшэ нэгэн доро ниидхүүлhэн, тус планетын нюруу дээрэ буулгын аппарадай түрүүшынхеэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууха ябадал хангаhан Советскэ Союзай эрдэмтэдэй, конструкторнуудай, инженернүүдэй, техникүүдэй ба хүдэлмэрилэгшэдэй оюун бэлигээр, ажал хүдэлмэреэр хангагдаа гэжэ бүхы совет арад омогорхоно.

«Марс-2», «Марс-3» гэжэ автомат станцинуудые ухаалан бүтээлгэдэ, дэгдээлгэдэ, залан хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ хабаадаhан, Марсын нюруу дээрэ буулгын аппарадай дорьбоогүй зөөлэнөөр бууха ябадал хангаhан эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, техникүүд ба хүдэлмэрилэгшэдые, эмхинүүдэй коллективүүдые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет үнэн зүрхэнhөө, халуунаар амаршална.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ — СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ — СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

«Марс-2», «Марс-3» гэжэ планетэнүүд хоорондын автомат станцинуудые ухаалан бүтээлгэдэ, дэгдээлгэдэ, залан хүтэлхэ хэрэгтэ хабаадаhан эрдэмтэдэй, конструкторнуудай, инженернүүдэй, техникүүдэй, хүдэлмэришэдэй коллективүүд парти, правительствынгаа үшөө нэгэ шухала даалгабари дүүргэжэ, юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлые дүүргэхэмнай гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ элидхэхэ золтой байна.

«Марс-2» гэжэ автомат станци 1971 оной майн 19-дэ ниидээд, 1971 оной ноябриин 27-до, замбуулинай дайдые шэнжэлгын түүхэдэ анха түрүүшынхеэ Советскэ Союзай гербын дүрэ зурагай hиилэгдэhэн багахан туггай капсулые Марс гэжэ планетэ дээрэ буулгаа. Тэрэнэй удаа 1971 оной майн 28-да дэгдээгдэhэн «Марс-3» гэжэ станци планетын нюруу дээрэ буулгын аппарадые дорьбоогүй зөөлэнөөр буулгаха, Марс дээрэhээ Газар дэлхэй тээшэ радио-дохёонуудые дамжуулха орёо зорилго байгша оной декабриин 22-то шиидхээ.

«Марс-2», «Марс-3» гэжэ автомат станцинууд Марсые тойрон ниидэхэ хэмэл ододой замда оруулагдаад, тус планетые, мүн тэрээн шадархи замбуулинай дайдые шэнжэлхэ комплексно программа бэелүүлнэ. Марс планетын фото-зурагые буулгажа байна.

«Марс-2», «Марс-3» гэжэ автомат станцинуудай ниидэлгэ, Марс дээрэхи орёо оршон байдалда «Марс-3» гэжэ станциин буулгын аппарадые дорьбоогүй зөөлэнөөр буулгаhан ябадал, планетые тойрон ниидэхэ хэмэл ододой замаар хоёр станциин амжалтатай ниидэжэ ябаhан ушар планетэнүүд хоорондын эдэ шэнэ автомат станцинуудые бүтээлгын үндэhэ hуури болгогдоhон инженерно-конструкторска шиидхэбэринүүдэй, гол ёhонуудай зүб байhые бүрин гэршэлнэ, мүн Марсые, Наранай аймагай бусад планетэнүүдые шэнжэлхэ үргэн ехэ арга боломжо олгоно.

Марсын нюруу дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан түрүүшын автомат аппарат, тэрэшэлэн hара ба Үүрэй солбон дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр буулгагдаhан түрүүшын автомат станцинууд совет хүнүүдэй ажалаар бүтээгдээ гэжэ бүхы совет арадтаяа омогорхонобди.

Эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, техникүүд ба хүдэлмэришэд парти болон правительствын орёо нарин, харюусалгатай шэнэ даалгабаринуудые шиидхэхын тула саашадаа мүн лэ оролдосотой нэтэрүүгээр хүдэлмэрилхэ, тиихэдээ манай социалис Эхэ ороной алдар солые улам арьбадхахын тула, бүхы хүн түрэлтэнэй аша туhада планетэнүүд хоорондохи замбуулинай дайдые амгалан ёhоор шэнжэлгын хэрэгтэ бүхы хүсээ зорюулха байха гэжэ манай партиин Центральна Комитедые, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Советскэ правительствые найдуулнабди.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР НҮХЭР В. И. МЯСНИКОВАЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаhанайнь түлөө, түрэhөөр 75 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, түсхай пенсионер, 1921 онhоо хойшо КПСС-эй гэшүүн ябаhан **Мясникова** Варвара Ивановнае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ. Соведүүдэй байшан.
1971 оной декабриин 16.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР НҮХЭР Н. Е. КУЗЬЯНИИЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаhанайнь түлөө, түрэhөөр 75 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь байhан, мүнөө түсхайта пенсионер **Кузьян** Николай Евгеньевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ. Соведүүдэй байшан.
1971 оной декабриин 16.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

…ряадай АССР-эй Верховно Соведэй …олэлгэ-бюджедэй, hалбаринуудай …иссинуудай зүблөөн hаяшаг респуб…ынай түб хото Улаан-Үдэдэ хэдэн …ой туршада боложо дүүрэбэ. Тус зүблөөн дээрэ министерствэнүүдэй болон республикын эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд арадай ажахын байгша оной түсэбэй дүүргэлтын хэр ябажа байhан тухай элидхэhэн байна. Гадна ээлжээтэ табан жэлэй турша соо ямар хэмжээ ябуулганууддай, хүдэлмэриин хэгдэхэ байhан тухай тодорхой хөөрэлдөөн болоо.

Энээнтэй хамта үйлэдбэриин хүсые улам hайжаруулха, олониитын үргэнөөр хэрэглэдэг эд бараае үргэдхэхэ, барилгын хүдэлмэрие онсо hайжаруулха талаар аша туhатай хөөрэлдөөн болоhон байха юм.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй дэргэдэхи барилгын, хэлхээ холбооной, хүдөө ажахын, соёл гэгээрэлэй хүн зоной элүүрые хамгаалгын талаар саг үргэлжын комиссинууд арадай ажахын ээлжээтэ табан жэлэй турша соо бэелүүлэгдэхэ түсэб батлан абаба.

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ АСУУДАЛ ХЭЛСЭГДЭЭ

Коммунистнууд болон комсомолшуудай үзэл сурталай, политическэ эрдэм дээшэлүүлхэ талаар «50 лет Октября» совхозой партийна комитедэй хэжэ байһан хүдэлмэри тухай асуудал һаяхан партиин Хэжэнгын райкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Энэ асуудалаар совхозой парткомой хүдэлмэридэ үшөөл горитой дутуу дунданууд бии байһаар гэжэ бюро дээрэ элирүүлэгдээ. Илангаяа хоёрдохи, гурбадахи отделенинүүдтэ ажалладаг коммунистнууд болон комсомолшууд хэшээлдээ ерэнгүй таһалдана. Хэшээлнүүдынь бэлэдхэлгүй, һулаар үнгэрдэг байна. Һуралсаха номууд, харуулан ойлгуулха зүйлнүүд хомор байһаар. Парткомой дэргэдэхи ниитын гуримаар хүдэлхэ партийно-гэгээрэлэй кабинет муугаар хүдэлнэ.

Совхозой партком коммунистнуудай һуралсалда, илангаяа бэеэ даагаад һуралсагшадта, шанга эрилтэ табидаггүй байна.

Комсомолшуудай һуралсалдашье горитой дутагдалнууд бии байһаар. Олохон комсомолшууд һуралсалай кружогуудта хабаадуулагданагүй. Совхозой комсомолой комитедэй секретарь нүхэр Н. Дашиев энэ асуудалда һаналаа багаар табина гэжэ бюро дээрэ тэмдэглэгдээ. Коммунистнууд болон комсомолшуудай үзэл суртал, политическэ эрдэм дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хубиин библиотекэнүүд ехэ үүргэ дүүргэдэг. Гэбэшье тиимэ библиотекэнүүдые бии болгуулха асуудалда анхарал табигданагүй. Коммунистнууд болон комсомолшуудай үзэл суртал, политическэ эрдэм дээшэлүүлхэ хэрэгтэ соёлой эмхи зургаануудай, тэрэ тоодо клубуудай үүргэнь ехэ гэбэшье, клубай хүдэлмэри муугаар эрхилэгдэнэ. Ажалай түрүүшүүлтэй уулзалганууд эмхидхэгдэнэгүй.

Совхозой коммунистнууд болон комсомолшуудай һуралсалда бии байһан дутагдалнуудые усадхахын тула зохихо хэмжээ абахыень совхозой парткомдо, тэрэнэй секретарь нүхэр Г. С. Сангадиевта партиин райкомой бюро дурадхаа.

Р. ЦЫМПИЛОВ.

СССР-эй ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ СОЮЗАЙ III СЪЕЗД

ПАРТИЙНА ПУБЛИЦИСТНҮҮДЭЙ ҮНДЭР ДЭЭДЭ ҮҮРГЭ

Союзуудай байшангай Колонно зал соо **декабриин 16-да** хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһэн СССР-эй Журналистнуудай союзай III съезд дээрэ манай хэблэлэй пропагандистска болон эмхидхэлэй үүргыень яажа дээшэлүүлхэб, газетэнүүд, журналнууд, радио, телевидени болон информационно агентствэнүүдэй ажал ябуулга һайжаруулха тухайда ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна.

СССР-эй бии болоһонһоо хойшо табин жэлэй ойн дүтэлжэ байһан ушар хадаа манай хэблэлэй ехэшье харюусалгатайшье темэ мүн болоно. Манай ороной арадуудай хани барисаа нэбтэрүүлхэ тухай, патриотизм болон интернационализмын үзэлөөр совет хүнүүдые хүмүүжүүлхэ тухай, СССР-эй аха дүү республикануудай бэе бэедээ туһалдаг тухайда съездын сендэр дээрэһээ **З. И. Есенбаев** (Узбекистан), **А. Т. Сааремяги** (Эстони), **В. Н. Коршунов** (Москва) болон бусад делегадууд хөөрэлдэн байна.

Мэдээсэл гээшэ гансал ушар баримтануудые дамжуулхаһаа гадна, тэдэ үйлэ хэрэгүүдэй политическэ уг удха харуулха, тэдээндэ ангиин талаһаа сэгнэлтэ үгэхэ, олониитын һанамжа бодомжо бүридүүлхэ—иимэ байха ёһотой. **Л. М. Замятин** (Москва), **Д. В. Мчедлишвили** (Грузи), **Ш. Х. Хамматов** (Татар) болон бусад үгэ хэлэгшэд энээн тухай тоггтон хэлээ.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые бэелүүлхэ хэрэг амжалтатайгаар шиидхэхэ гээшэ мүнөө үеын эгээл шухала асуудал мүн. Бүтээгдэхэ ажал хэрэгэй дэлисэ, тэдэнэй агууехэ аад, орёо шэнжэтэй байһые уншагшадай, харагшадай, шагнагшадай—бүхы совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ хүрэтэр ойлгуулха, гүрэнэй даалтабаринууд болон социалис уялгануудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ арад түмэниие элсүүлхэ гээшэ манай журналистнуудай нангин уялга мүн. **Б. Д. Панкин** (Москва), **Ш. С. Саидов** (Таджикистан) гэгшэд энэ асуудалда анхаралаа табиһан байна.

М. И. Алексеева (Ленинград), **Д. М. Журавлёв** (Алтайн хизаар) гэгшэд областной болон районуудай газетэнүүдэй журналистнуудай зохёохы ажал тухай, бага хэмжүүрэй хэблэлэй, хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэдэй хүдэлөөнэй зорилгонууд тухай тоггтон хэлээ.

И. А. Богданов (Горький), **Я. Н. Засурский** (Москва), **И. П. Каросас** (Литва), **Б. И. Стукалин** (Москва) гэгшэд мүн лэ элидхэл тушаа үгэ хэлээ.

СССР-эй Уран зохёолшодой союзай правлениин секретарь **Б. Н. Полевой** съездэ үнэн зүрхэнэй амаршалга дамжуулба.

Замбуулиниие дöботологшо совет отрядай үмэнэһөө СССР-эй летчик-космонат Советскэ Союзай Герой **В. И. Севастьянов** журналистнуудые амаршалба.

Венгриин журналистнуудай үмэнэһөө тэндэхи союзай генеральна секретарь **Норберт Шинкоши**, ГДР-эй журналистнуудай союзай түрүүлэгшэ **Гарри Чепук**, ДРВ-гэй журналистнуудай ассоциациин түрүүлэгшэ **Хуанг Тунг**, Кубын журналистнуудай союзай президент **Эрнесто Вера**, Монголой журналистнуудай союзай түрүүлэгшэ **Цэндийн Намсарай**, Чехословакиин журналистнуудай союзай түрүүлэгшэ **Милош Марко** гэгшэд съездэ хабаадагшадта аха дүүгэй амаршалга хүргэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай таһагые даагшын орлогшо **Г. Л. Смирнов** съезд дээрэ үгэ хэлээ.

Үдэшын заседани дээрэ СССР-эй Журналистнуудай союзай правлени ба шалгалтын комисси һунгагдаба.

Удаань СССР-эй Журналистнуудай союзай правлениин хүдэлмэри тухай тоосоото элидхэлээр, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр совет журналистнуудай зорилгонууд тухай резол[...] баталан абтаба.

СССР-эй Журналистнуудай союзай тавта оруулагдаһан зарим хубилалта[...] баталагдаа.

Эндэ суглараг шадай нэрьемэ адьга шалган доро нэгэн һаналтайгаар Сове[...] Союзай Коммунис партиин Центра[...] Комитедтэ амаршалгын бэшэг батала[...]таба.

СССР-эй Журналистнуудай союзай съезд хаагдаба гэжэ соносхогдобо.

СССР-эй ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ХОЛБООНОЙ ПРАВЛЕНИИН ПЛЕНУМ

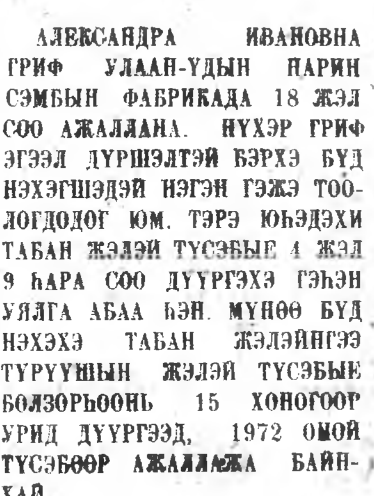
СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин түрүүшын пленум декабриин 16-да боложо, СССР-эй Журналистнуудай холбооной хүтэлбэрилхы органуудые һунгаа.

Правлениин түрүүлэгшээр «Правда» газетын ахамад редактор М. В. Зимянин дахинаа һунгагдаба. Правлениин түрүүлэгшын орлогшонороор Л. М. Замятин, С. Г. Лапин, И. И. Удальцов, Л. Н. Толкунов, В. И. Чернышов гэгшэд һунгагдаа.

Правлениин секретарьнуудаар А. А. Абакиров, П. Ф. Алексеев, В. А. Архангельский, У. Б. Багаев, Ю. И. Баланенко, З[...] Есенбаев, В. П. Жидков, И[...] Иверт, И. П. Каросас, Д. Ф. [...]минов, М. С. Куртынин, А. М[...]медов, В. В. Матвеев, Д[...] Мчедлишвили, И. И. Наз[...] В. Д. Панкин, В. Н. Пет[...] А. Т. Сааремяги, Ш. С. Са[...] Ш. П. Санакоев, В. Я. Сероб[...] А. М. Субботин, А. В. Хач[...] В. Г. Яковлев гэгшэд һунга[...]

Тэрэл үдэр Центральна ша[...]тын комиссиин заседани бо[...] Комиссиин түрүүлэгшээр А[...] Шумаков һунгагдаа.

(ТАСС)



АЛЕКСАНДРА ИВАНОВНА ГРИФ УЛААН-ҮДЫН НАРИН СЭМБЫН ФАБРИКАДА 18 ЖЭЛ СОО АЖАЛЛАНА. НҮХЭР ГРИФ ЭГЭЭЛ ДҮРШЭЛТЭЙ БЭРХЭ БҮД НЭХЭГШЭДЭЙ НЭГЭН ГЭЖЭ ТООЛОГДОДОГ ЮМ. ТЭРЭ ЮҺЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЫЕ 4 ЖЭЛ 9 ҺАРА СОО ДҮҮРГЭХЭ ГЭҺЭН УЯЛГА АБАА ҺЭН. МҮНӨӨ БҮД НЭХЭХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮРҮҮШЫН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЫЕ БОЛЗОРЬООНЬ 15 ХОНОГООР УРИД ДҮҮРГЭЭД, 1972 ОНОЙ ТҮСЭБӨӨР АЖАЛЛАЖА БАЙНХАЙ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БҮД НЭХЭГШЭ А. И. ГРИФ АЖАЛДАА.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЗОРИЛГО—МИЛЛИОН ЦЕНТНЕР

Жэл бүри үнгэргэгдэдэг аймагай түрүү таряашад, механизаторнуудай заншалта суглаан һаяхан **Мухар-Шэбэртэ** болобо.

1971 оной таряа хуряалга, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ илажа, түрүүшүүлдэ аймагай чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай КПСС-эй райкомой бюро болон аймсоведэй гүйсэдкомой шиидхэбэриие партиин райкомой нэгэдэхи секретарь Г. М. Конев уншаад, ажалай алдар солын тугай саадахи шэл доро үлгэбэ. Тэрээн дээрэнь ингэжэ бэшээтэй:

«504 гектар таряа хуряажа, 8712 центнер ороохо суглуулан сохиһон «Эрдэм» совхозой комбайнер П. Я. Калашников, 9 һарын туршада ДТ-75 түхэлэй тракторaар 1899 га зөөлэн хахалалга хэһэн «Знамя Ленина» колхозой тракторист И. Г. Назаров, 685 гектар сабшалангай гектар бүриһөө 28,7 центнер үбһэ хуряаһан «Заганский» колхозой И. М. Хохловой звено, 9 һарын туршада «ЗИЛ-555» машинаар 150591 тонно-километр ашаа шэрэһэн «Забайкалец» совхозой жолоошон А. К. Карпов гэгшэдтэ «1971 оной аймагай чемпион» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо. Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшүүлдэ алдар солоl».

«1971 ондо аймагай таряашад, механизаторнуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн ерэхэ жэлэй зорилгонууд» гэһэн элидхэл аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник А. М. Спиридонов хэбэ.

Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ аймагай таряашад, механизаторнууд болон бүхы ажалшадай туйлаһан амжалта тухай элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Сагай уларилай хэды бэрхэтэй байбашье, Мухар-Шэбэрэй аймагта һая наашадаа үзэгдөөгүй баян ургаса ургуулагдаа. Хэрбээ аймаг дотор нёдондо гектар бүриһөө 12,9 центнер ороохон абтаһан һаа, энэ жэлдэ 15,6 центнер, тэрэ тоодо 16,1 центнер шэниисэ хуряагдаа, тиигэжэ шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ гектар бүриһөө 13,9 центнер таряа хуряажа абаха гэһэн түсэбөө 1,7 центнерээр үлүүлэн дүүргэбэбди. Бүхыдөө аймаг доторнай миллион тухай гэхэ гү, али 966.625 центнер, тэрэ тоодо 762.849 центнер шэниисэ хуряагдаа. Энэмнай үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 145.548 центнерээр ехэ болоно. Аймагнай гүрэндэ 200 мянган центнер таряа худалдаха түсэбөө 14.112 центнерээр үлүүлэн дүүргээ. Даабариһаа гадуур Эхэ ороной амбаарта 51.112 центнер эрхим шанартай таряан тушаагдаа гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Түгнынхид газар таряалангаа шадамар бэрхээр эрхилжэ, ороохото ургамалай тоггтууритай баян ургаса хуряажа шададаг байһанаа үшөө дахин гэршэлбэ бшуу. Гектар бүриин үрэжэл дээшэлүүлхэ талаар «Родина» колхозойхид аймаг соогоо хоёрдохи жэлээ түрүүлжэ гараба. Хара-шэбэрээрхид гектар бүриһөө 19 центнер таряа хуряагаа. Ажахыда ороohото ургамалай гектар бүриин ургаса хайшан гээд, ямар аргаар дээшэлүүлэгдэһэн тухай тус колхозой түрүүлэгшэ К. Л. Белоусов суглаан дээрэ түрүүлэн үгэ хэлэхэдээ ингэжэ тэмдэглэбэ.

— Гектар бүриин ургаса дээшэлүүлхэ талаар агротехническэ заабари наринаар сахигдадаг, минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ ехээр оруулагдана. Жэшээнь, энэ жэлэй ургасада 1940 центнер минеральна, 8815 тонно наг шэбхэ гаргагдаһан байха юм. Гектар бүридэ хэды шэнээн, ямар зүйлэй минеральна тэжээл оруулһанһаа ехэ юумэн дулдыдаха. Жэшээлбэл, бидэ гектар бүридэ 410 центнер аммиагай уһа, 190 центнер сульфат амони, 470 центнер суперфосфат оруулаабди. Энээнэймнай ашаг үрэ — гектар бүриин ургаса 2—3 центнерээр дээшэлээ. Ерэхэ жэлэй ургасада 300 гектар таряалан дээрэ 214 тонно минеральна үтэгжүүлгэ мүнөө оруулагдаад байна. Гадна 4280 гектарай буртаг үбһэн гербици дээр усадхагдаа. Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй эдэ амжалта нэн түрүүн колхозоймнай таряашад, механизаторнуудай өөһэдынгөө урдахи зорилгые һайнаар мэдэржэ, үнэн зүрхэнһөө оролдон ажаллаһанай гэршэ мүн. Хэрбээ аймаг дотор гектар бүриин ургасые 50 килограммаар дээшэлүүлбэл, ерэхэ жэлдэ миллион центнер ургаса хуряажа шадахабди. Иимэ арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Манай колхозойхид ерэхэ жэлдэ гектар бүриһөө 20 центнер ургаса хуряахын түлөө тэмсэхэнь... Аймаг дотор эгээн ехэ ургаса — 115.906 центнер шэниисэ «Забайкалец» совхоз хуряагаа. Тиихэдэ Эхэ оронойнгоо амбаарта эгээн ехэ таряа — 31.256 центнер «Знамя Ленина» колхозойхид оруулаа.

Ороohото ургамалай иимэ баян ургаса абалга миин зүндөө туйлагдаһан байхагүй. Эндэ нэн түрүүн аймагай таряашад, механизаторнууд КПСС-эй XXIV съездын табиһан асари ехэ зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхын тулада ехэхэн оролдолго хүсэлэл гаргаа. Хабарай тарилгые ажалай 15 үдэртэ агротехническэ заабари хазагайруулангүй һайнаар үнгэргөө. Энэ жэлэй ургасада бүхыдөө 201 мянган тонно наг шэбхэ, 38 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа. 31.900 гектар таряанай буртаг үбһэн самолёдоор усадхагдаа, нилээд ехэ хэмжээнэй таряалан, нуга сабшалан уһалагдаһан. Бүхы таряанай 90 процентнь амяарлан хуряагдаа. Тиигэжэ ороohоной гээлтэ нилээд усадхагдаа. Механизаторнуудай эршэтэ ажал, хуряалгын түрүү онол арга—комбайнуудай бүлэг бүлэгөөрөө хүдэлэлгэ, техническэ һайн хангалга—эдэ бүгэдэ хуряалгын эршэ түргэдхэһэн байна. Таряа хуряалга аймаг дотор октябриин 16-да сүм дүүрээд байһан.

Ниитын һүрэг малда хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ талааршье зарим тэды амжалта туйлагдаа. Аймаг дотор гектар бүриһөө дунда зэргээр 12,9 центнер үбһэн абтаа. Эгээн ехэ ургаса «Заганский» колхоздо хуряагдаа. Тэдэнэр гектар бүриһөө 28,7 центнер үбһэ, 3012 центнер үбһэнэй гүрил бэлдээ.

Туйлагдаһан амжалтануудай хажуугаар дутагдал бии. Тэрээн тушаа элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд гол анхаралаа хандуулба. Белок ехэтэй горох-обёосой холисо үшөөл багаар тарингдана. Харин ургаса багатай ногоон һолоомондо үлүүсэ ехэ газар үгтэнэ. Аймаг дотор гектар бүриһөө 12 центнер, тиихэдэ Суулгын, «Забайкалец» совхозуудта 6—6 центнер ногоон һолоомон хуряагдаа. Колхоз, совхоз бүхэниие механизаторнуудаар хүсэд хангаха асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байһаар. Бүгэдэ ниитын механизаторнуудай һуралсалда 270 хүниие һургаха, бригадирай мэргэжэл дээшэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри абтаһаар нилээд саг ошоо, теэд мүнөө хүрэтэр һуралсал хаанашье эхилээдүй байһаар.

Бии байгаа трактор, машина болон бусад оньһон техникэ дүүрэн хүсэндэнь ашаглаха, запабарилга саг соонь һайн шанартайгаар хэхэ, механизаторнуудай бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал байгуулха тушаа үгэ хэлэгшэд анхаралаа хандуулаа.

— Би 35 жэлдэ механизатораар хүдэлжэ байнаб. Энэ жэлдэ манай «Одон» совхозой хоёрдохи отделениинхид гектар бүриһөө 18 центнер ороohо хуряагаа. Бидэ комбайнернууд өөһэдөө газараа хахалдаг, тарилгын хойноhоо харууһалдаг, удаань хуряадагбди. Техникээ зүбөөр ашаглаха, запабарилха һайн аргатай болоод байгаа һаа, бидэ түрүүшүүлһээ тээгдэхэгүй һэмди,—гээд «Одон» совхозой Степной отделениин үнинэй комбайнер Варфоломеев хэлэбэ. Тэрэнэй шүүмжэлэлые «Коммунизм» колхозой тракторна бригадые даагша И. И. Бельский үргэлжэлүүлбэ. — Кадрнууд һайн байбал, баян ургаса абтаха. Бүхы юумэн тэдэнэрэй гарта. Колхознай энэ жэлдэ 5206 гектар таряанай гектар бүриһөө 18.2 центнер ургаса абажа, аймаг соогоо хоёрдохи һуури эзэлээ. Бүхыдөө 94.671 центнер таряа амбаартаа оруулаабди. Гүрэндэ таряа худалдаха уялга үлүүлэн дүүргэгдээ, үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хаагдажа сэбэрлэгдээд, тарилтын шанарта хүргэгдөө.

Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй аймагууд хэдэн жэлдэ хоорондоо мүрысэнэ. Мүрысөөтэ аймагай делегациин зүгһөө партиин Бэшүүрэй райкомой секретарь нүхэр Ефимов үгэ хэлээ.

Удаань КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша нүхэр Зинченко 1971 ондо ороohо таряа абаха, гүрэндэ худалдаха талаар аймагуудай Бүхэроссиин социалис мүрысөөнэй дүнгөөр РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг мүнгэн шантайгаар аймагта барюулба. Мүн республикын колхоз, совхозуудай Бүхэроссиин социалис мүрысөөнэй дүнгөөр Российн Федерациин дамжуулгын Улаан тугуудые «Родина», «Коммунизм» колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ барюулба. Аймагай ажахынуудай хоорондо дэлгэрһэн мүрысөөнэй дүнгөөр КПСС-эй райкомой болон аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг «Искра» колхоздо барюулагдаа.

Дамжуулгын Улаан тугуудые барюулһанай һүүлээр, 1971 оной таряа хуряалга, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ илажа гарагшадта аймагай чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо, мүн түрүүшүүлдэ Хүндэлэлэй грамота, үнэтэ бэлэг барюулха тухай КПСС-эй райкомой, аймсоведэй гүйсэдкомой тоггтоолые партиин райкомой хоёрдохи секретарь Р. Х. Жамсаранов соносхобо.

Удаань суглаанда хабаадагшад 1972 ондо бэелүүлхэ социалис уялга нэгэн дуугаар баталан абаа. Аймагай таряашад, механизаторнууд юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ гектар бүриһөө 16 центнер ургаса хуряажа, бүхыдөө нэгэ миллион центнер таряа абаха гэжэ шиидээ.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай корр.

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН МАТЕРИАЛНУУДААР ХӨӨРӨӨ[...]

АГУУ ПАРТИИН АГУУ ХУРАЛДААН

КПСС-эй XXIV съездын **удха шанарые сэгнэхэдээ**, Венесуэлын Коммунис партиин Генеральна секретарь Хесус Фариа ингэжэ мэдүүлээ һэн: «Энэ агуу ехэ съездын удха шанар нэгэ партида хабаатай бэшэ, харин холын хараатай. Энэ съезд дэлхэйн революционно хүгжэлтэдэ гүнзэгы ехэ нүлөөтэй байха».

Совет коммунистнуудай съездын гайхамшаг нүлөөн үнэхөөрөөшье бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ. Ливанай недели бүри гарадаг «Аль-Ахбар» газетэ КПСС-эй XXIV съезд «эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй аша туһын, социализмын ба коммунизмын түлөө тэмсэлдэ шухала үүргэ дүүргэхэ» гэжэ зааһан байна. «КПСС-эй XXIV съездые ямараар сэгнэнэбта?» гэһэн асуудалда нүхэр Вальтер Ульбрихт ингэжэ харюусаа һэн: «КПСС-эй XXIV съезд түүхэтэ ехэ үйлэ хэрэг мүн... Энэ съезд хадаа дэлхэй дээрэ энээнһээ урид болоһон научна социализмын бүхы конгрессүүдһээ эгээн томо хуралдаан гээшэ»

Советскэ Союзай Коммунис партиин съездын шиидхэбэринүүд ба документнүүдээр дэлхэйн бүхы арадуудай һонирхоһон ушар хадаа социализм ба коммунизмын хүгжэлтын нүлөөгүйгөөр хүн түрэлтэнэй түүхэ хүгжэжэ шадахагүй гэжэ элеэр гэршэлбэ бшуу. Коммунис парти болон Советскэ правительствын съезд бүхэнэйнгөө шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, дотоодын ба гадаадын политикые удаа дараалан, шууд зоримгойгоор бэелүүлдэг ушарынь совет коммунистнуудай съездын нүлөөе улам дээшэлүүлнэ. Съездын шиидхэбэринүүд манай партиин ба арадай бэелүүлхэ дайшалхы программа боложо үгэдэг.

КОММУНИС ОБЩЕСТВО БАЙГУУЛАГШАДАЙ СЪЕЗД

КПСС-эй XXIV съезд коммунизм байгуулгын замда ехэ удха шанартай шатань боложо тодороо. Партиин ба совет арадай туйлай ехэ ажал хүдэлмэриин дүнгүүд энэ съезд дээрэ гаргагдажа, ерээдүйн ажалай асари ехэ түсэбүүд хараалагдаа.

КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүд бүхы һалбаряараа амжалтатайгаар дүүргэгдээ гэжэ съезд тэмдэглэһэн байна. Политическэ талаараа социалис байгуулалта саашадаа хүгжэжэ, совет обществын идейно-политическэ нэгэдэл бэхижээ. Совет гүрэн экономическа хүгжэлтын талаар нилээд ехэ амжалта туйлаа. Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлжэ, научно-техническэ дэбжэлтэ хурдадхагдаа. Хоёр съездын хоорондохи хугасаа соо совет арадай ажабайдал һайжараа. Эдэниие тоо, баримтанууд гэршэлнэ. Үнгэрэгшэ табан жэлэй турша соо Совет ороной эрхэтэн бүхэнэй бодото олзо доходынь 33 процентээр, ороной хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин хүлһэн дунда зэргээр 26 процентээр, ниитын үйлэдбэриһөө абаһан колхознигой олзо доход 42 процентээр дээшэлээ. Эдэ тоонуудые тайлбарилһанай үлүү гэжэ һанагдана. Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин статистикатай танилсахада, энэмнай улам ойлгосотой боложо үгэхэ. Жэшээлэн хэлэбэл, дэлхэй дээрэ 375 миллион хүн үлэн хооһон ажаһууна, үдэр бүри 80 мянган хүн гэхэ гү, али секунда бүри нэгэ хүн туража үхэнэ! Хоёр дэлхэй хоёр ондоо дүнгүүдтэй. Социализм хадаа ажалшан арадта зол жаргал, бата ажабайдал асарна, харин капитализм хүн зониие зобооно, туляана, материальна талаарнь хангажа шаданагүй.

Манай парти, хододоо «бүхы юумэеэ хүнэй аша туһада» гэһэн һайн һайхан үндэһэн жама ёһоёо хүтэлбэри болгодог байһан, байһааршье гэжэ КПСС-эй XXIV съезд үшөө дахин гэршэлэн харуулаа.

Совет коммунистнуудай съезд баталан абаһан шиидхэбэринүүд соогоо совет арадай материальна ба культурна ажаһуудалай хэмжээе нилээд ехээр дээшэлүүлхэ гэһэн гол зорилго урдаа табина гэжэ зааһан байна. 5 жэлэй туршада хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин хүлһэн дунда зэргээр 20—22 процентээр, колхознигуудай ажалай хүлһэн 30—35 процентээр дээшэлхэ юм. Ниитын фонднуудай хэрэглэмжэ 40 процентээр дээшэлхээр хараалагдана. Советскэ Союзай хүн зоной дүрбэнэй нэгэ хубинь шэнэ байрануудта орожо түбхинэхэ, мүн хуушан байраа үргэдхэхэ байна.

Эдэ бүхы зорилгонуудые бэелүүлхын тула бодото бааза бии гэжэ съезд тодорхойлоо. Энэнь юунһээ үндэһэтэйб гэбэл, 1971—75 онуудта СССР-эй национальна доход 37—40 процентээр, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн—42—46 процентээр, хүдөө ажахын продукциин үйлэдбэриин хэмжээн—20—22 процентээр ургаха юм.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд СССР-эй Верховно Соведэй III сесси дээрэ «1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб тухай ССР Союзай Хуули» депутадууд нэгэн дуугаар баталжа, хуулиин хүсэтэй болгобо.

Юһэдэхи табан жэлдэ Совет ороной хүгжэхэ хараа түсэбүүд уласхоорондын удха шанартай хэрэг мүн. Баруунай оронууд табан жэлэй түсэбэй бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ байһые мэдэрдэг болонхой. Жэшээлхэдэ, Баруун Германиин «Вестфалие Рундшау» гэжэ газетэ ингэжэ бэшээ һэн: «Директивэнүүд хооһон үгэнүүдэй программа бэшэ. Эндэ оронойнгоо арга боломжонуудые һайнаар сэгнэһэн политическэ ажал ябуулагшадай хараа бодол элеэр харагдана».

Манай партиин съезд капиталис оронуудай ажалшан арадуудай ухаан бодолдо революционно нүлөө үзүүлнэ. «КПСС-эй XXIV съезд хүдэлмэришэн ангиин, арадуудай эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэдтэ этигэл найдабари түрүүлнэ» гэжэ Уругвайн компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Р. Арисменди хэлэһэн байна.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТНУУДАЙ СЪЕЗД

Манай партиин съездые динлэнхи олон арад зон «бүхэдэлхэйн революционно хуралдаан» гээд нэрлэдэг. Үнэхөөрөөшье компартинуудай нэгэшье съездэ иимэ олон делегаци ерээгүй юм. XXIV съездын хүдэлмэридэ коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай, национально-демократическа болон зүүнэй социалис партинуудай 102 делегаци хабаадаа. Советскэ Союзай Коммунис партиин съездын уласхоорондын удха шанарай үшөө нэгэ эли тодо гэршэ энэ болоно. Дэлхэйн революционно хүдэлөөндэ һаад хэхэ һэдэлгэ урагшагүйдэхэ гэжэ үшөө дахин съезд харуулаа.

ЦК-гай тоосоото элидхэл, съездын делегадуудай үгэ хэлэлгэн соо дэлхэйн революционно хүдэлөөн бүхы талаһаа хаража үзэгдэһэн байна. Жэлһээ жэлдэ бэхижэжэ байдаг дэлхэйн социалис системэ уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин, мүнөө үеын революционно хүдэлөөнэй түүхэтэ илалта мүн гэжэ съезд дахинаа тэмдэглээ. Пролетарска интернационализм хадаа социалис системын түгэс хүсэнэй дундаршагүй булаг байһан, байнашье. Социалис оронуудай экономическа хүсэн ургана, тэдэнэй хоорондохи экономическа ба политическэ талаар байгуулагдаһан харилсаа холбоон, хани барисаан үргэдэнэ.

Коммунис парти болон Советскэ правительство бүхы социалис оронуудай хоорондо хани барисаан ба харилсаа холбоогоо бүхы талаарнь хүгжөөхэ тухай оролдодог, социалис оронуудай нэрэ хүндые уласхоорондын ажабайдалда улам дээшэлүүлхэ гэжэ оролдоно.

Мүнөө үедэ капитализмын хүгжэлтын онсо зүйлнүүдые элишэлжэ, тэрэнэй зүрилдөөнүүд болон кризисүүдэй гүнзэгыржэ байһые КПСС-эй съезд зааһан байна. Капиталай оронууд ангиин тэмсэлэй хүсэтэ долгиндо «сохюулжа» байһаар. Хүдэлмэришэн анги экономическа эрилтэһээ гадуур, политическэ эрилтэнүүдые табидаг болоо. Холбоото Штадуудта гражданы эрхын түлөө негрнүүдэй тэмсэл үргэдэнэ, арад зон дайн сэргэтэ эсэргүүгээр тэмсэнэ. Хойто Ирландиин арад зон Англиин колонизаторнуудта эсэргүүгээр бодонхой, ФРГ, Франци, Итали, Япон болон Скандинавиин оронуудта ангиин тэмсэлэй е[...] тулалдаанууд болоо. «Мү[...] үсэгэлдэрэйхидэл адли уласа[...]дын хүдэлмэришэнэй хү[...] революционно хүсэнүүдэй[...] шалхы манлайн үүргэ дү[...] байһаар»,—гэжэ КПСС-эй [...] Тоосоото элидхэл соо тэм[...]дэһэн юм.

Империализм хадаа А[...] Африкын, Латиин Америкы[...] нуудай арадуудай национ[...] сүлөөрэлгын тэмсэлэй зүгһө[...] шалтада орожо байнхай. [...] даанхай байдалай замда [...] [...] гүрэнүүд экономическ[...] политическэ талаараа бэеэ [...]хай, байхын түлөө тэмсэл[...]хитэйгээр ябуулна.

Латиин Америкын араду[...] сүлөөгэй түлөө тэмсэлээ [...] үргэдхэжэ байнхай. Кубы[...] люциин хойноһоо Чилидэ р[...]ционно хубилалтанууд эхил[...]тиин Америкын бусадшье ор[...]та арад зоной революцион[...] сэл үргэдэжэ байнхай.

Национальна сүлөөрэлгы[...] дэлөөе социалис оронууд дэм[...] байһан, саашадаашье дэмж[...]жэ КПСС-эй XXIV съезд[...] онсолон тэмдэглэһэн байна[...] һайн дуранай, интернаци[...] туһаламжын түлөө Азиин, [...]кын, Латиин Америкын а[...] баяр баясхалан хүргэдэг ю[...] педэй арадай суглаанай сесс[...] хэдээ, президент Анвар [...] ингэжэ мэдүүлээ һэн: «Ман[...] шэр хүндэ байдалда ороход[...] агууехэ Советскэ Союз үнэн[...] дүтын хани нүхэр байһана[...] тээр гэршэлээ». Манай п[...] съездын уласхоорондын го[...] шанар юуб гэхэдэ, импери[...]да эсэргүү бүхы хүсэнүүдэй[...] дэлые бэхижүүлхэ хэрэгтэ [...] шата боложо үгөө бшуу.

Уласхоорондын коммунис[...] лөөе нягтаруулха, империал[...] эсэргүү тэмсэлдэ тэрэнэй [...] дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго[...] партиин урда табиһан байна[...]

Марксизм-ленинизмын, [...]тарска интернационализмы[...] дэһөөр коммунис ба хүдэ[...]шэнэй партинуудай нэгэдэл[...] хижүүлхын түлөө тэмсэл то[...]хала зорилгонуудай нэгэн б[...]

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮ[...] ТЭМСЭГШЭДЭЙ СЪЕЗ[...]

КПСС-эй XXIV съезд [...]рамдалые сахиха талаар ех[...]грамма дурадхаһан байна.

КПСС-эй XXIV съезд Ко[...] партиин, Совет гүрэнэй га[...] ба дотоодын политикые, [...] үеын политикын гол шэгл[...]дые тодорхойлһон байна бш[...]

Азиин зүүн урда зүгтэ, [...] Зүүн зүгтэ дайнай гал дүл[...]люулгаха, уласхоорондын [...] даата асуудалнуудые буу[...] хэрэглэнгүйгөөр шиидхэхэ, [...]ропын зүблөөе зарлаха, [...] буу зэбсэг хуряахын түлөө [...]сэхэ, дэлхэйн бүхы гүрэн[...] харилсаа холбоогоо үргэдхэ[...] мэтэ тон шухала асуудал[...] үнэн зүбтэйгөөр шиидхэх[...]ралхаһан байна.

Египет Инди хоёртой ха[...]рисаан ба харилсаа холбоон[...] Договорнууд баталагдаа.

Һүүлэй үедэ КПСС-эй [...] съездын шиидхэбэринүүдые [...] дээрэнь бэелүүлэн, партиин, [...] гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд [...] гүрэнүүдэй урилаар олон[...] хэлсээнүүдые хэһэн байна. Брежневэй Франци ошоһон, Косыгинай—Канада ошоһон энэ тоодо оролсоно. КПСС-э[...]гай Политбюро, СССР-эй В[...]но Соведэй Президиум, СС[...] Министрнүүдэй Совет КП[...] ЦК-гай Генеральна секр[...] Л. И. Брежневэй Франци о[...] ушарые уласхоорондын [...] удха шанартай үйлэ хэрэг [...] сэгнэһэн байна.

54 жэлэй саада тээ, 1917 [...] ноябриин 8-да болоһон Сов[...]дэй Бүхэроссиин II съезд [...] В. И. Ленин ингэжэ хэлэһэ[...] «Эб найрамдал тухай асууд[...]нөө сагай тон шухала, [...]гүй шиидхэхы асуудал мүн[...]нөө сагай энэ зайлашагүй а[...]лые шиидхэхэ үргэн програ[...] съезд хараалаа, тэрэшэлэн [...] мунис парти болон Советскэ[...]вительство эб найрамдалай [...]граммые бэелүүлхын түлөө [...]хитэйгээр, саг үргэлжэ тэмс[...]

Н. МАРА[...]
түүхын эрдэмэй канди[...]

НЮТАГАЙМ ХҮНҮҮДЭЙ ҺАНАМЖА

Түрэл Буряад орон соогоо болжо байгаа шухала һонин тобшохоноор, ажалдаа шалгарһан суута солото хүнүүдэй үльгэр жэшээтэ ажал хүдэлмэри тухай магтаал, дурдалгануудые баглаа сэсэг мэтээр абажа ерэдэг «Буряад үнэн» газетэмнай минии нютаархинда эрхим һайн хани нүхэр шангеэр хүндэлэгдэдэг.

Энэ газетын аша туһаар лэ «Далахайн» совхозой ажалшад республикынгаа колхоз, совхозуудай ажалша бэрхэ малшад, һонинһод, механизаторнуудай түрүү дүй дүршэлнүүдтэй танилсадаг. Мэргэжэлдээ туһатай зүйлнүүдыень халан абадаг. Дуулаагүй юумэнүүдээ дууладаг, мэдээгүй юумэнүүдээ ойлгодог байна юм.

Тиимэл хадань совхозоймнай ажалшад «Үнэн» газетэеэ олоороо захижа уншадаг ха.

Байгша ондо нютагаархимнай 129 хэһэг «Буряад үнэн» абадаг байгаа. Харин ерэхэ жэлдэ 131 хэһэг захинхай. Буряад хэблэлэй 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан дурдалгануудые алгад гарангүй хужарлан уншанад. Нютагаархидайнгаа газетэдэ гараһан материалай аляагаарнь ехээр һонирходог байһан тухайнь хөөрэлдэжэ үзэбэб:

Бато Цыренов совхозой главна ветврач: Хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй туһатай зүбшэл, һанамжануудые газетэдэ хирэ хирэ толилжо байдагынь һайшаалтай гээшэ. Бидэндэ, залуушуулда, ажалай ветерануудай захяа заабаринууд сэгнэшэгүй туһатай. Газетэмнай саашадаа тиимэ материалнуудые толилжо байха бэзэ гэжэ найдагдана.

Цыбикжаб Дымпилов, барилгашадай бригадир: Би «Буряад үнэн» газетэеэ уншангүй байжа шададаггүйб. Субботын болон амаралтын үдэрнүүдэй номернуудта бүришье дуратайб. Һургуулиин үхибүүдтэ зорюулагдаһан «Хонхо» гэһэн хуудаһа үхибүүдээрээ уншадагби. Дүрбэн үхибүүдни һургуулида һурадаг. Тэдэнэйм түрэл буряад хэлэеэ шудалхада «Үнэн» газетэмнай нилээдгүйхэн нүлөө үзүүлдэг ха гэжэ һанагшаб.

Вячеслав Бадмаев, соёлой байшангай директор: Аһан түрүүн би газетын хуудаһануудта шэнэ дуунуудые, шог ёгто рассказ, баснинуудые, үльгэр онтохон, багахан зүжэгүүдые бэдэрдэгби. Заримдаа энэ бэдэрэлгэм урагшатай байдаг. Хүдөөгэй уран һайханай бүлгэмүүдтэ туһатай зохёолнуудые: шэнэ дуу, зүжэгүүдые, зүбшэлнүүдые газетэмнай олоор хэблэдэг байһай гэхэ байнаб.

Александр Цыбинов, тракторист: Һонирхолтой һайн юумэнүүдые газетэдэ уншахадаа, юу хэлэхэб, энэ газетэ дэмы захигданагүй гэжэ сэдьхээдхихэш Тиибэшье үнинэйл нэгэ һанал хэлэхэ хүсэлтэй ябаһан хүм. Ушарынь, «Үнэнэй» олонхи номернуудта хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд ехэхэн һуури эзэлшэнхэй байдаг. Юртэмсын үдэр бүриин һонинуудые радиогоор шагнажа, центральна газетэнүүд дээрэһээ уншажа мэдэхэ аргатайбди Тиимэһээ юртэмсын һонинуудаа дан ехээр дашуурангүй, «Үнэнэй» хуудаһануудта республикынгаа һонинуудые олоор хэблэдэг һаа, бүришье һайн һэн ха.

Нютагаархим гол түлэб иимэл һанал бодолнуудые хэлэбэ.

Ф. ЦЫРЕНЖАПОВ.
Захаамин.

АРБАН ЖЭЛЭЙ ДҮН

Улаан-Үдын багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ үүргэтэй научно-педагогическа эрдэмэй университет бии болоһоор 10 жэлэй ойн гүйсэһэн дашарамдуулан зарлагдаһан тусхай конференци һаяхана болоо. Тэрээнэй дашарамда энэ университедэй 10 жэлэй туршада хэдэн бүтээлэй [illegible] хэлэгдэһэн байна.

[illegible] университедэй 14 факультедтэй, 6 таһагтай юм. Тэрэнэй түрүүшын хүтэлбэрилэгшэдэй педагогическа институдай доцент А. А. Дуринов (ректорнь байгаа), И. П. Ардаев (ректорэй орлогшо байгаа) [illegible] ...ар хүдэлһэн А. Г. ...аев, Т. И. Шаргаева, К. П. Дмитриева, С. Д. ...рова, А. Б. Бураева болон бусад нүхэд бага бэшэ оролдолго гаргаһан гэмдэглэлтэй. Олон нүхэд ...адай АССР-эй Гэгээрэлэй ...тстерствын болон РСФСР-... научно-педагогическа бүлгэм Буряадай таһагай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа. Тиихэдэ нүхэд Дмитриева, Шаргаева хоёр «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаа.

...адай университедэй түрүү... жэлнүүдтэ ямараар хүдэлжэ согсолон шэнжэлһэн ...наяуд «Буряадай АССР-... ...адай гэгээрэлэй 40 жэл» ном соо (1964 он), тиихэдэ «Народное образование» гэжэ журналай хуудаһанда толилогдоһон юм.

...70 ондо арадай университедэй коллектив В. И. Ленинэй ...өөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Бүхэсоюзна нииитын ...агада хабаадаа һэн. Тэрэ ...гын дүнгөөр Улаан-Үдын научно-педагогическа эрдэмэй университет «Россин Федерациин эрхим университет» гэһэн ...ондо хүртөө бэлэй.

...с университет арбан жэлэй ...а соо 600 багшанарай эрдэм бэлэдхэлые дээшэлүүлжэ гаргаа. Үшөө 400 гаран түрэлхид тусхай нииитын факультет дүүргөө юм.

Университедэй шагнагшадай тоо жэл бүри олошоржо байдаг. Мүнөө һуралсалай жэлдэ 500-гаад шагнагшан, түрэлхид һуралсажа байна. Тиихэдэ эхин һуралсалай факультет бэеэ даан нииитын университет болжо, мана таһараа.

Һуралсалай программа хадаа хоёр жэлээр хараалагдадаг. Программа зохёохо үедэ мүнөө үеын һургуулиин урда табигдадаг шэнэ эрилтэнүүд, багшанарай болон түрэлхидэй дурадхалнуудые харгалзадаг байха юм. Һарадаа хоёр дахин сугларжа, тус тустаа 4-4 часай хэшээлнүүд үнгэрэгдэдэг. Университедэй бүхы факультедэй шагнагшад һуралсалдаа лекци шагнадаг, теоретическэ семинарнуудта, лабораторно-практическэ хүдэлмэридэ хабаададаг, өөһэдөө элидхэлнүүдые бэлдэжэ, тэрэнээ хамгаалан, нүхэдэйнгөө урда уншадаг.

Тус университедэй эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэри нииитын ректорадай болон соведэй хүтэлбэри доро ябуулагдадаг. Нииитын соведэй бүридэлдэ пединститудай багшанар болон арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилэгшэд ороно. Пединститудай, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлдэг институдай һуралсалай болон материальна бааза дээрэ университедэй ажал ябуулга үндэһэлдэг.

Багшанарай институдай, нэгэдэхи болон хоёрдохи педучилищиин мэргэжэл һайнтай һургагшад арбаад жэлэй туршада һуралсал-хүмүүжүүлгын туйлай ехэ хүдэлмэри ябуулна. Тэрэ хүдэлмэринь нииитын даабари гэжэ тоологдодог. Мүн ондоошье дээдэ һургуулинуудай багшанар, партийна хүдэлмэрилэгшэд, врачнууд, юристнүүд, гэгээрэлэй болон соёлой ажал ябуулагшад хэшээл үнгэргэхөөр, лекци уншахаар уригдадаг байха юм. Тиихэдэ городой һургуулинуудай бэлэдхэл һайнтай багшанар университедэй хүдэлмэридэ хабаадуулагдадаг.

Арадай университет хадаа багшанарай бэлэдхэлые, тэдэнэй научно-педагогическа эрдэмые дээшэлүүлхэ талаар шэнэ түхэлэй арга мүн. Мүн баһа арадай университедтэ ябадаг түрэлхидшье үри хүүгэдээ яажа зүбөөр хүмүүжүүлхэб гэһэн өөһэдтэе туһатай һургаал абадаг байха юм. Гадна университет эрдэм техникын шэнэ шэнэ туйлалтануудые, ном заалгын түрүү онол арганудые олоной дунда нэбтэрүүлнэ.

Гэбэшье, тэрэнэй хүдэлмэридэ дутагдалнуудшье бии юм. Жэшээнь, һуралсалай түсэб болон программа зохёолго үшөөл хүсэд мүлигдөөгүй. Зарим шагнагшад курсаа дүүргэнгүй болишохоё һанадаг. Тиимэ дутагдал биологиин, түүхэ, хари хэлэнүүдэй болон бусад факультедүүдтэ ушардаг.

Мүнөө, университедэй бии болһогоор 10 жэлэй гүйсөөд байхада, бидэ саашанхи ажал ябуулгаяа партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан эмхидхэхэ зорилготойбди. Университедэй нииитын ректорат болон совет бии байһан бүхы дутагдалнуудые усадхажа, һуралсалай онол аргые бүри һайжаруулха гэжэ оролдохо юм. Тиимэ зорилготойгоор бидэ тусхай зүблөөн дээрэ Тульска областиин, Мариин АССР-эй ороной бусад нютагуудай арадай университедэй дүршэл тухай асуудал хаража үзөө һэмди.

Олоной дүршэлһөө һургаал абан, мүн өөһэдынгөөшье һанамжануудые зүбшэн хэлсээд, Улаан-Үдын Железнодорожно, Октябрьска районуудта түрэлхидэй эрдэм бэлэдхэл дээшэлүүлхэ зорилготойгоор арадай тусхай университедүүдые нээхэ гэлсээбди. Тиихэдэ манай университедтэ физкультура болон спортын, бүлэ дотор хүүгэдые хүмүүжүүлгын факультедүүд, нииитын эрдэмэй кафедра нээгдэһэн байха юм. 1971 — 1973 онуудта хараалагдаһан һуралсалай түсэб болон программа зохёогдоо. Түсэбэй программын хараалһанай ёһоор, шагнагшадые марксистско-ленинскэ үзэл сурталаар хуяглаха, партиин XXIV съездын материалнуудые гүнзэгыгөөр шудалха асуудалда горитой анхарал хандуулагдаа.

М. МАНГАДАЕВ,
РСФСР-эй научно-педагогическа бүлгэмэй Буряадай таһагай түрүүлэгшэ, профессор.
С. ДУГАРОВ,
научно-педагогическа эрдэмэй университедэй нииитын ректор.

ЛИТЕРАТУРНА ХЭЛЭНЭЙ ХҮГЖЭЛТЭ БА ҮНДЭҺЭН ГАЗЕТЭ

Совет засагай үедэ урган тогтонижоһон буряад литературна хэлэнэй хүгжэлтэдэ «Буряад үнэн» газетын дүүргэһэн үүргэнь угаа ехэ юм. Энэ турша соо манай газетэ литературнаар хэлэлгые гуримшуулан баяжуулхын, дүримүүдыень нарижуулан һайжаруулхын, тус хэлэ шэнжэлэлгые ажал байдалтай улам нягтаар холбохын хойноһоо эсэшэ сусашагүй оролдоһоор ерээ.

Социалис революци илажа, манай буряад арадта өөрын автономито байдал олгогдоод, 1923 ондо Буряад-Монголой республикын байгуулагдахада, хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар урагшаа дабшаха үргэн ехэ арга боломжо бии болоо һэн. Республикын эмхидхэгдэхэдэл, буряад арадай түүхэдэ урдань хэзээшье үзэгдөөгүй ехэ зохёохы хүдэлмэри ажабайдалай али бүхы талаар орьёлон эхилһэн байна.

Тиин түбхын түрүүндэ литературна хэлэн тухай асуудал арад зоной үмэнэ айхабтар хурсаар табигдаһан. Ушарынь юуб гэхэдэ, нэгэн ниитэ, бүхы нациин гэшүүн бүхэндэ ойлгосотой түрэлхи хэлэн лэ урдань гээгдэжэ абаһан арадые гэгээрүүлхэ, дэлхэйн түрүү соёл болбосоролые хүн зондо дамжуулан хүртөөхэ, буряад арадай өөрынь үндэһэн соёлые хүгжөөхэ, ажалшадай дунда революционно суртал дэлгэрүүлэн, тэдэниие коммунизмын үзэлөөр хүмүүжүүлхэ хүсэтэ зэбсэг болохо байгаа бшуу.

Энэмнай хэсүү бэрхэ зорилго бэлэй. Буряад зон революциин урда тээ өөрын гүрэн түрэшьегүй, ниитын хүгжэлтын нилээд хойгуурхи шатада һаатан гээгдэһэн, тэрэ мүртөө айхабтар үргэн газар нютагта тарашаһан зон байгаа. Буряадууд хэдэн зуун жэлэй өөрын түүхэтэй байбашье, нэгэн ниитэ хэлэ бии болгожо шадаагүй байһан. Буряад зон хоорондоо нилээд ехэ илгаатай олон ондоо нютаг хэлэнүүд дээрэ харилсадаг бэлэй. Хуушан монгол хэлэн гансал Зүүн Буряадта дэлгэрэнхэй байгаа. Баруун Буряадай соёлой эрилтэ хэрэглэмжые гол түлэб ород хэлэн хангадаг байһан.

Зүүн буряадууд үни сагһаа хойшо монголнуудтай холбоотой байһан, тэдээнтэй хамта ламын шажанда ороһон, хуушан монгол хэлэ шудалһан байгаа. Харин баруун буряадууд ород зонтой нилээд нягта холбоотой байһан тула тэдэнэй ажабайдал болон ажахыһаань, ехэ юумэ абаһан, мүн православна шажанда нилээд ороһон юм. Эдэ бүгэдэһөө боложо, зүүн тээхи нютаг хэлэнүүдтэ хуушан монгол хэлэнэй юрэнхы удхатай номой үгэнүүд, мүн энэдхэг, түбэд, хитад хэлэнһээ абтаһан үгэнүүд олоор ороһон, харин баруун буряад диалектнүүдтэ ород үгэнүүд, мүн ородоор дамжажа Европын бусад хэлэнүүдэй үгэнүүд нилээд олоор ороһон байгаа.

Эгээл нимэ орёо байдалда шэнэ литературна хэлэ бии болгохо зорилго табигдаад байба. Тиин энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхэ, буряад үндэһэ яһатанай нэгэ ниитэ литературна хэлэ дэлгэрүүлхэ гэһэн угаа шухала политическэ зорилго шиидхэлгэдэ «Буряад үнэн» газетын үнгэрһэн табин жэл соо дүүргэһэн үүргэнь сэгнэшэгүй ехэ юм. Совет засагай үедэ ниитэ-политическэ, ажахын болон бусад янзын айхабтар олон шэнэ терминүүд, урдань байһан үгын шэнэ удханууд анхан «Буряад үнэндэ» бии боложо, энэ һониндомнай үдэр бүри шахуу хэрэглэгдэ хэрэглэгдэһээр мүлиржэ, мүнөө үргэн арад зондо мэдээжэ болонхой. Шэнэ терминүүдые бурилдүүлэн, шэнэ удхануудые найруулхадаа, «Буряад үнэн» газетэмнай манай литературна хэлэнэй түшэг тулгуури болоһон гол эшэ үндэһэнүүдые хэм хэмжүүрынь тааруулан гол түлэб зүбөөр хэрэглэдэг байгаа. Түбхын түрүүндэ Хори, Хэжэнгэ, Яруунна, Ага, Хёлго, Бада, Загарай, Мухар-Шэбэр, Вэшүүр, Ивалга, Оронго, наада Сэлэнгэ, Захаамин нютагуудта һуудаг буряадуудай хэлэндэ түшэглэхэ зуураа, «Буряад үнэн» газетэ бусад нютаг хэлэнүүдһээ хэрэгтэй соонь үгэнүүдые абажа, яһала олоор хэрэглэнэ. Энээнтэй хамта үни сагһаа хойшо үбгэ эсэгэнэрэй хэрэглэжэ ябаһан хуушан монгол хэлэнэй үгэ хэлэлгые шэнэ үзэл сурталда тааралдуулан олоор абаа юм. «Буряад үнэнэй», мүн юрэ бүхы литературна хэлэнэймнай гурбадахи ехэ эшэ үндэһэниинь баян дэлгэр ород хэлэн болоо. Энэ хэлэнһээ тон олон, маша шухала үгэнүүд абтажа, манай хэлэнэй «шуһа мяханда» нэбтэрэн оронхой. Тэрээнһээ гадна революциин тогтоһон сагһаа хойшо шэнэ монгол литературна хэлэнүүдые бии болгохо хүдэлмэриин суг хамта хэгдэдэг байһан дээрэһээнь, ород графикада түшэглэһэн алфавидһаа эхилээд, ниитэ юумэн буряад, монгол литературна хэлэнүүдтэ олон юм. «Буряад үнэн» газетэ илангаяа Монгол ороной байдал харуулхадаа, мүн бэшэшье таараха ушарнуудта монгол хэлэнһээ үгэнүүдые абажа хэрэглэдэг. Эдэ бүхы эшэ үндэһэнүүдһээ гансал үгэнүүд абтадаг бэшэ, мүн али янза бүриин мэдүүлэлэй түлэбүүд, холбоо үгэнүүд, дүүрэһэн мэдүүлэлдэ хэрэглэгдэхэ олон янзын хэлэгшэнүүд болон үгүүлэлэй бусад шэнэ зүйлнүүд «Буряад үнэнөөр» дамжан литературна хэлыемнай баяжуулалсаһан байха. Үнгэрһэн үе юу харуулааб гэхэдэ, дээрэ дурсагдаһан эшэ үндэһэнэй али нэгээрнь үлүүсэ ехээр дашуурха болохогүй, тэдэнэй хэм хэмжүүрэйнь тэнсүүриие тон таарууу байлгаха шухала гэжэ харуулаа. Хорёод онуудта хуушан монгол болон монгол хэлэнүүдһээ үгэнүүдые хэтэрхэй олоор, дүшөөд онуудта ород болон баруунай бусад хэлэнүүдэй үгэ хэлэлгые үлүү олоор абаха ябадалай буруу байһаниинь элитээр харагдажа, ехэ һургаал болоо һэм шуу. Арад зоной шэмэ шүүһэтэ дэлгэр баян хэлэниинь лэ литературна хэлэнэй гол үндэһэ һууринь болодог гэжэ хэзээшье мартажа болохогүй.

Буряад хэлые эрхим һайнаар мэдэдэг олон үеын хүнүүд табин жэлэй туршада «Буряад үнэнэй» редакцида хүдэлжэ гараа.

Буряад литературна хэлэнэй хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудые шиидхэлсэхэ хэрэгтэ «Буряад үнэн» газетын дүүргэһэн үүргэнь мүн лэ ехэ юм.

Буряад литературна хэлые шэнэ алфавидта оруулха, ямар нютаг хэлэнһээ үндэһэлжэ хүгжэхыень тодорхойлхо, гол шухала асуудалнуудыень шиидхэхэ зорилгоор ниитэ зоной хабаадалгатай хэлэ бэшэгэй конференцинүүд 1931, 1936, 1938, 1953 онуудта зарлагдаһан байгаа. Эдэ конференцинүүдтэ һайнаар бэлдэхэ, зүбшэгдэхэ асуудалнуудыень, хэлэнэй арсалдаатай, эли бэшэ зүйлнүүдые тодоруулха зорилгоор олон статья, тэмдэглэлнүүдые конференци бүхэнэй урда тээ толилдог һэн. Мүн конференциин боложо байха үедэ хүдэлмэриинь дэлгэрэнгыгээр харуулдаг, дүүрэхэдэнь — дүнгыень согсолһон статьянуудые толилдог байһан. Энээнһээ гадна, буряад үндэһэн хэлэнэй гол асуудалнууд тушаа, тэрэниие шэнжэлхэ зорилгонууд тухай, литературна хэлые дэлгэрүүлхэ, улам ойлгосотой болгохо асуудалнууд, түрэлхи хэлэ хүгжөөлгэдэ уран зохёолшодой, багшанарай бэелүүлхэ үүргэ тухай, буряад хэлэ һайнаар зааха болон оршуулгын асуудалнууд, буряад үгэеэ зүбөөр үгүүлхэ, олондо ойлгосотойгоор дуулгаха тухай, бэшэгэй дүримдэ ямар хубилалта оруулха тухай, мүн хэлэнэй хүгжэлтын бусад шухала асуудалнуудаар олон статья табин жэл соо «Буряад үнэндэ» тунхаглагдаа юм. Тэрэшэлэн хэлэнэй асуудалаар гараһан ном шэнжэлгэ, толинуудые сэгнэн шэнжэлһэн рецензинүүд байд гээд лэ гарадаг байгаа. Эдэнь буряад хэлые шэнжэлгэдэ, тэрэниие зүбөөр хэрэглэхэ ябадалда ехэ туһа хүргэһэн байна.

Буряад литературна хэлые саашадань хүгжөөхэ асуудалаар уран зохёолшод, хэлэ шэнжэлэгшэд болон оршуулагшанарай хэдэн ехэ зүблөөнүүд редакциин дэргэдэ болоһон, мүн газетын хуудаһанууд дээрэ һонирхолтойшье, туһатайшье зүбшэн хэлсэлгэ хэдэ дахин эмхидхэгдээ һэн. Жэшээнь, нэгэ тиимэ зүбшэн хэлсэлгэ 1958 оной мартын 5-һаа эхилэн болоо һэмнай. Энэ хэлсэлгэдэ журналистнар, зохёолшод, багшанар, оршуулагшад, композиторнууд, артистнууд, сэрэгэй алба хаагшад, врачнууд болон бусад олон янзын мэргэжэлтэд хабаадажа, уншагшадай 45 бэшэг газетэдэ толилогдоо һэн. Тиихэһээ гадна, тус асуудалаар тусхай зүблөөн зарлагдажа, тэрээн дээрэ 23 хүн үгэ хэлэһэн юм. Зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадагшад литературна хэлэнэйнгээ үүргые яажа дээшэлүүлхэ, хэлэнэй баялигые яажа сүм хэрэглэхэ тушаа һанамжаяа хэлэһэн байгаа. Хэрэгтэй газартань хүдөө нютагуудта буряад хэлэн дээрэ хэрэг хүтэлхэ, суглаа хэхэ, протокол, справка, үнэмшэлгэ, акт гэхэ мэтые зарим ушарта буряадаар бэшэдэг болохо; сүүдтэ зарга шиидхэлгые, хэрэгтэй болоо һаань, буряад дээрэ бэелүүлхэ гэлсэһэн байгаа. Арадай нугархай баян хэлэндэ оршуулгын муушаг нүлөө үзүүлдэг туладань, оршуулгые шадаха зэргээр хизаарлаха, газетэ, журналнуудтаа ехэнхидээ түрэлхи хэлэн дээрээ бэшэгдэһэн зүйлнүүдые толилхые оролдохо гэһэн байна. Мүн буряад литературна хэлэнэй һаял тогтонижожо байһан үетэй хадань, шэнэ зүйлнүүдээр (жэшээнь, үгын һуури һэлгэхэ болон бусад зүйлөөр) дан ехээр дашуурхагүй, хэлээ ехээр һандаргахагүй гэжэ олонхид һанамжалаа һэн. Зарим бүлэг үгэнүүдые хэрэглэхэ тушаа олон хүн хэлэһэн юм. Хорёод, гушаад онуудта хэрэглэгдэжэ байтараа болиһон үгэнүүдэй заримыень абтаһан үгэнүүдэй хажуугаар таараха зохёолнуудта хэрэглэхэ, юундэб гэхэдэ, мүнөө хүрэтэр хүдөө нютагуудтамнай «зүблэл», «зүблэлтэ засаг», «Октябриин хубисхал» гэлсэһээр лэ байна гэжэ хэлэгдээ һэн. Энээнһээ гадна, мүн лэ орхигдошоод байһан бүри хуушанай үгэнүүдыешье хэрэглэдэг болохо тухай олон хүн хэлэһэн юм. Эдэнь «номнол, ндхамжа, туужа, намтар, һудар, боти, сэг, литэ, гараг, жама ёһон, үргөө, зиндаа, бараалхаха» гэхэ зэргын үгэнүүд болоно. Зүбшэл хэлсэлгэдэ эхи табиһан Ц. Б. Цыдендамбаев эдэ мэтын үгэнүүдые яажа хэрэглэжэ болохо тушаа тодорхой жэшээнүүдые харуулба. «Премьер-министр Неру морилбо, тэрэниие бараалхаа, тиимэ дансада гараа моторлобо» гэхэ мэтээр бэшэбэл, хэлэнэй найруулга һайжарха гэһэн байгаа.

Иимэ зүбшэлгын ехэ туһатай байһыень хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэ харуулаа.

«Буряад үнэн» лэ оршуулгые үгэ дахуулжа хэхэеэ болихо, уһан буряадаар хэдэг болохо, -ск-, стск- гэхэ мэтэ суффикснуудые хэтэрхэй олоор хэрэглэхэеэ болижо, мэдүүлэлые сомор зохид болгохо, бэшэгэй шэнэ дүрим шангаар баримталха гэхэ зэргын асуудалаар түрүүн үүсхэл гаргажа, тэрэнээ бодото байдалда бэелүүлһэнэй һайн жэшээ харуулһан байна.

Мүнөө манай буряад литературна хэлэн дотор иимэ 4 стиль найруулга бүрилдэнхэй гэбэл: 1) уран зохёолой хэлэн; 2) ниитэ публицистикын хэлэн; 3) һуралсалай-научна хэлэн; 4) литературна диалектһээ үндэһэлһэн яряанай хэлэн. Эдээн соохоо ниитэ-публицистикын найруулгые бүрилдүүлхэ хэрэгтэ «Буряад үнэн» газетэ гол үүргэ дүүргэнэ.

«Буряад үнэн» гээшэ буряад литературна хэлэнэй түүхые шэнжэлхэдэ, эгээл баян, таһалдалгүй ерэһэн үнэтэ материал боложо үгэдэг. Энэмнай олон мянга, түмэн ажалша малша арад зоной һанамжаяа гаргажа, «мүр сараагаа» эгүүридэ мүнхэлһэн, манай буряад арадай эрхим баялигуудай нэгэн мүн гээшэ. Энэ баялигаа саашадаа улам арьбадхаха, энэ хүсэтэ зэбсэгээ улам хурсадхаха, һайжаруулха гээшэ тус газетын уншагша бүхэнэй нангин уялга мүн.

Л. ШАГДАРОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

МОСКВА. П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Гүрэнэй консерваториин ехэ зал соо дирижернуудай Бүхэсоюзна III конкурс боложо байна. Энэ конкурсдо ороной томо городууд болон бүхы союзна республиканууднаа далаад шахуу залуу хүгжэмшэд хабаадалсана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Альвидас Шульчисые (Свердловск) харанат.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА
радио • телефон • телеграф

АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой Аюулгүйн Совет Индостанай хахад аралдахи байдал тухай яаралтай асуудал зүбшэн хэлсэлгээ һэргээбэ.

Италиин ба Японой хамтадаа оруулһан проект декабриин 15-ай заседаниин зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаа. Энэнь Америкын буруушаагдаһан проектын зүйлнүүдые дабтана, тэрэнэй зарим найруулганууд лэ үлэ мэдэг ондоошог байна.

Энэ үдэрэй заседани Пакистанай гадаадын хэрэгүүдэй министр Бхуттын үгэ хэлэлгээр эхилээ. Тэрэ Индиие эрид шангаар шүүмжэлхэтээ хамта, Советскэ Союзые үндэһэ баримтагүйгөөр муушалһан байна. Пакистанай правительство «алдуу гаргаа» гэжэ мэдэрбэшье, Зүүн Пакистанда пакистан засагаархидай хэһэн мүрдэлгэ хюдалга тухай асуудалһаа хулжаха һэдэлгэ гаргаа.

Американ резолюциин проект тушаа Аюулгүйн Соведтэ дуугаа үгэлгын үеэр һаналаа бариһанайнь түлөө Франци ба Англиие шүүмжэлбэ.

Аюулгүйн Соведэй хүдэлмэридэ саашадаа хабаадахые хүсэнэгүйб гэжэ мэдүүлһэнэйнь һүүлээр, Бхуттон түрүүтэй пакистан делегаци заседанинуудай залһаа гаража ошоо.

Хөөрэлдэхэ арга боломжо Соведэй гэшүүдтэ олгохын тула, Индостанай хахад арал дээрэхи байдал тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ хойшолуулагдаба.

ДЕЛИ. (ТАСС). Бенгалиин булан худар США-гай 7-дохи флодой корабльнуудай оролго «Индиин ба Зүүн Пакистанай арадууд тушаа хэгдэһэн политическэ заналтын, шэнэ түхэлэй колониальна түримхэйлэлгын хорото аашаа» гэжэ Индиин Компартиин Центральна секретариадай тунхаглаһан мэдүүлгэ дотор сэгнэгдэнэ. Азиин ба Африкын арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ эсэргүү тэмсэлдээ Вашингтоной засагаархидай хэрэглэдэг «канонеркэнүүдэй дипломати» тус мэдүүлгэ дотор эрид буруушаагдана. «Дээрмэшэ энэ аашань» «американ империализмын бүри эзэрхэг түримхэй боложо байһые» гэршэлнэ гэжэ тус мэдүүлгэ дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ. «Азиин оронуудай арадуудые пентагоной айлгадаг, хашадаг саг үнгэрөө» гэжэ мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

КПИ-гэй МЭДҮҮЛГЭ

Индиин арадай, ороной бүхы демократическа хүсэнүүдэй патриотическа, империализмда эсэргүү нэгэдэл улам бэхижүүлхые Индиин Компартиин секретариат уряална, Индиин океанһаа США-гай 7-дохи флодой дары гаража ошоходо эрилтэ эрид шууд табина.

Хэлсээндэ гар табигдаа

БЕРЛИН. (ТАСС). АДН агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ФРГ Баруун Берлин хоёрой хоорондын транзитна харилсаанай талаар ГДР-эй ба ФРГ-гэй хоорондо баталагдаһан хэлсээндэ декабриин 15-най үдэр гар табигдаа.

Тус хэлсээн транзитна документнүүдые бэлдэлгын гурим нилээд сомородхохоор хараална.

СССР-эй ТҮЛӨӨЛЭГШЫН ҮГЭ

НЬЮ-ЙОРК. ТАСС-ай корр. Пивоваров иигэжэ дамжуулна.

Делегадуудай дунда арсалдаатай, удаан зүбшэлгын болоһоной һүүлээр, декабриин 15-най үдэр Аюулгүйн Совет Индостанай хахад арал дээрэхи байдалые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлбэ.

СССР-эй түлөөлэгшэ Я. А. Малик Хитадай правительствын баримталдаг хараа бодолые эрид шүүмжэлээ. Хитадай делегаци Индостанай хахад арал дээрэхи бодото байдалда хамаагүйгөөр хандана, эндэхи байдал заһаруулха арга бэдэрхын орондо, Советскэ Союзые гүжэрдэнэ гэжэ Я. А. Малик хэлэбэ.

СССР-эй түлөөлэгшэ заседаниин түгэсхэлдэ совет резолюциин проект дурадхаа. Тэрээн дотор хэлэгдэһэнэй ёһоор, аюулгүйн совет:

1. Баруун ба зүүн фронтнууд дээрэхи буудалдаа дары зогсоохо, дайнай бүхы ябуулга болюулхын тула хэмжээ абахыень бүхы талануудые уряална.

2. Һунгагдамал түлөөлэгшэдэй хүсэһэнэй ёһоор, Зүүн Пакистанай арад зоной хүсэл эрмэлзэлтэй зохилдуулан, тэндэхи байдал политическэ аргаар гуримшуулан заһаруулха хэлсээ нэгэн доро баталхые уряална.

3. Хүн зоной ами наһа хамгаалхын, Женевскэ конвенци сахихын тула шухала хэмжээнүүдые бүхы талануудай абахыень уряална.

4. Энэ резолюциин гүйсэдхэл тухай Аюулгүйн Соведтэ түргэнөөр, ходо мэдээсэжэ байхыень ООН-ой генеральна секретариие гуйна.

5. Эндэхи бүхы райондо амгалан байдал һэргээхын тула саашадаа абтаха ёһотой хэмжээнүүдые зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлхэ гээд Аюулгүйн Совет шиидхээ.

ИНДО-ПАКИСТАНАЙ ФРОНТНУУД ДЭЭРЭ

Декабриин 16-най үглөөгүүр Индиин сэрэгүүд Зүүн Бенгалиин ниислэл — Дакка хотодо ороо гэжэ Индиин премьер-министр Индира Ганди парламентда мэдээсэбэ. Пакистанай дивизиин командир генерал Мохаммед Шамшер плендэ ороо.

Информационно агентствэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Зүүн Пакистандахи пакистан сэрэгүүдэй командалагша генерал Ниязи капитуляци хэхэ зүбшөөл үгэһэн байна. Индиин армиин зүүн фронтын штабай начальник генерал-майор Джекоб гэгшэ Ниязитай уулзахын тула Дакка ошобо.

Бүхэиндиин радиогой дамжуулһанай ёһоор, сэрэгэй плендэйхидтэ, граждан хүн зондо ямараар хандаха тухай Женевскэ конвенциие дүүргэхэбди гэжэ Бангла дешэй правительство мэдүүлээ. Тэрэшэлэн Зүүн Бенгалиһаа гаража ошохые хүсэһэн ООН-ой хүдэлмэрилэгшэдэй, дипломадуудай ба гадаадынхидай аюулгүйгөөр нүүжэ гаралга хангалгада туһа хүргэхэбди гэжэ Бангла деш найдуулна.

Пакистанай сэрэгэй командованиин түрүүлэгшэ Равалпиндидэ болоһон пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, зүүн фронт дээрэхи байдалай шахардуу байһые тэмдэглээд, шэнжэлхээ арсаа.

Делиһээ мэдээсэһэнэй ёһоор, Индиин ВВС Карачи ба Сиалкот хотонуудахи пакистан сэрэгэй бэхилэлгэнүүдые бомбодожо үргэлжэлөө.

Даккадахи пакистан сэрэгүүдэй капитуляци хэһэнэй һүүлээр 4 часай үнгэрөөд байхада, үглөөдэр нютагай сагаар 20 часһаа баруун фронтын бүхы линиие зүбшөөлэн буудалдаа зогсоохо гэһэн захиралта Индиин правительство бүхы сэрэгүүдтээ үгэһэн байна. Иигэжэ нэгэ талаһаа буудалдаа зогсоохо гэһэн шиидхэбэри Министрнүүдэй кабинедэй тусхай заседани дээрэ абтаа.

Пакистанай президент Яхья Хан декабриин 16-да радиогоор үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ: Даккадахи пакистан сэрэгүүдэй капитуляцинь Индитэй хэгдэжэ байгаа дайн дүүрээ гэһэн удхатай бэшэ, пакистан сэрэгүүд дайгаа үргэлжэлүүлхэ һанаатайгатай гэбэ.

(ТАСС).



А. ДОНДОКОВ

ХУУР

БАСНИ

Хамагhаан томо контрбас
Хуурта нэгэ хэлэбэ ха:
— Ши яатараа намайе
hажаанабши булайгаар
Нахиинан газартам нахингаад,
Хотойhон газартам хотойгоод,
Хубхай шинганаад hаланагүйлш!
— Хүлисэгты намайе, хамагhаа
томо контрбас,
Ьажаагаашье hаа танигаа,
Урин дулаахан хоолойгоороо
Уитуулжа шадахалби
шагнагшадые.
Үелэн нүхэсэhэн эзэнэйнгээ
Үргэндэнь няалдаад
дууладагби.
Харин тамнай барбайгаад,
Хамаг юумэ hүүдэрлээд,
Хубхай хүгжэмдөө баар-баар
гээд,
Хэхэшье юумэнтнай ээлтэй
ха даа.
Пиколка-флейтэ
хөөрэлдөөндэнь
Пшаганаса хабаадан оролсожо,
—Болигты, нүхэд, арсалдахаяа,
Бултадаа, нүхэд, зэргэлжэ
Бетховениие наадая
hайханаар!
Томо жэжэ гэжэ байгаад
Тоосоо хэхэ хэрэггүй.
Олоороо хамта хүдэлхэдөө,
Олондо хүндэтэй байхалди.
Бүдүү, нарин гэлтэгүй
Бултандаа адли байхабди.
Болигты, нүхэд, арсалдахаяа!

Ц-Д. ХАМАЕВ

МЭДЭРЭЛ

Уулзажа, юрэдөө, яахашниб
даа,
Угалзата мэдэрэлыш
ойлгоноби.
Гунигтлажа хиидэ яахашниб
даа,
Гоохонхон бэеыеш гамнанаби.
Намдуухан, жабартай үбэлэй
hүни
Нэнгэжэл сээжэдэм
няалданалши.
Хүйтэнhөө хоргодоhон сэсэг
шэнги
Хасартам халуунаар
амилналши.
Наhандаа намhаа хахасахаа
зүгнэн,
Налгайхан нюдэдш юундэ
уhатабаб?
Үгэлжэ бэеhээ
зайлуулаагүйдэм,
Уйдажа зүрхэмни юундэ
сохилноб?
Сэхэеэ хэлэнгүй ошоол hаам
даа,
Зэмэлжэл хойноhоом
гээгдэхэлши даа.
Мэхэлжэл гансаарайш орхёол
hаам даа,
Гэмшэжэл хододоо ябахалши
даа.
Жаргалтай нэгэн ушархал
шамай.
Жаргажа шишье hуухалши
даа.
Уулзажа хэзээшьеб золгобол
намай
Уриханаар мэшээн байхалши
даа.

ЭЛДЭБ ҺОНИНУУД

ЭРТЭ УРДА САГАЙ ЭМНЭЛГЫН АРГА

Эртэ урда сагhаа хойшо зүүн зүгэй арадууд зүүгээр хадхаха, шуhа ханаха, эльбэхэ (массаж) гэхэ мэтэ элдэб аргаар үбшэ эмшэлдэг байгаа. Урданай энэ аргые мүнөөнэй медицинэдэ тааруулжа, хэрэглэдэг болоо.

Үе мүсэ барижа, эльбэжэ эмшэлхэ арга үнинhөө хойшо мэдээжэ байhан. Тархяа хахарhан, эхэнэрэй үбшөөр үбдэhэн, эльгэ, бөөрэдөө, хотодоо үбшэнтэй болоhон хүнүүдые энэ аргаар эмшэлнэ.

Сегментарна массаж (нервын үзүүр оложо эльбэхэ арга) физио-эмшэлгэтэй, бэе махабад hайжаруулха физкультуратай зүбөөр тааруулжа шадабал, үбшэн хоггүй болотороо эдэгэнэ.

Эльгэ, бөөрын, хотын, нюрганай нугарhанай, үе мүсын үбшэндэ, хүл гараа хухархада, тархяа хахархада сегментарна массаж ехэхэн аша туhатай юм. Улаан-Үдын нэгэдэхи больницын дэргэдэ эмшэлгын физкультурын комбинадай дэргэдэ сегментарна массаж хэжэ, үбшэнтэниие аргална.

Элдэб үбшөөр (хото-гүзээнэй, нервын, бөөрын үбшэн гэхэ мэтэ) үбдэhэн 75 хүн жэлэй туршада врачай харууhан доро байгаа. Тэдэнэрэй 35-ниинь гүйсэд эдэгээ. Гадна, 35 хүнэйнь үбшэн нилээд бууража, бэень hайжарhан байна. Харин 5 үбшэнтэнэй бэень үнөөхил муу зандаа үлөө гэхэ гү, али ямаршье хубилалта болоогүй. Дүрбэн хүнэй үбшэн дахижа, hөөргөө hүжэрhэн байха юм. Сегментарна массажаар эмшэлхэ хоёрдохи курс хэhэнэй hүүлээр эдэнэрэй үбшэн гүйсэд эдэгээ.

Р. ЦЫДЕНОВА.

МИНУТА БҮХЭНДЭ—142 ХҮН

Дэлхэйн хүн зоной тоо тухай шэнэ hонин мэдээн абтаhан байна. Байгша оной тэн багаар дэлхэйн хүн зоной тоо 3,7 миллиард болобо. Нигэжэ нёдондо жэлэйхиhээ 74 миллион хүнөөр олон болоо. Дэлхэйн хүн зон сүүдхэ бүридэ 200.000-гаар, минута бүридэ—142 хүнөөр үдэжэ байна гээд, эрдэмтэд тооложо гаргаба. Хүн зоной эгээн ехэ үдэсэ—жэл соо 48 миллион хүн—Азиин оронуудта болодог байха юм.

«КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА» газетын ноябриин 20-ной номерhоо абтаба.

15 ХҮРӨӨДҮЙ БЭРЕЭД

Иранда хүн зонойнь хэмгүй түргэн үдэлгэ (жэлдээ 3,2 процент) hанаа зобоодог болонхой. Тэрэнэй гол шалтагаан хадаа дан эртүүр гэр бүлэ болодог ябадалhаа болоно гээд, орсонойнь элүүрые хамгаалха министерство тоолоно. 1970 оной туршада Тегеран хотодо 15 наhа хүрөөгүй 1500 басагад хадамда гараhан байна. Тэдэнэй олонхинь 14-тэй, тиихэдэ табан процентнь hаял 13 наhа гүйсэhэн байха юм. Иимэ бага наhанай басагадай хадамда гаралга хүдөө нютагуудта бүришье ехэ. Саашадаа залуушуулай: басагадай 15 наhа, хүбүүдэй — 18 наhа хүрэхэдэ, гэр бүлэ болохые зүбшөөхэ гурим тогтоохо тушаа Иранай элүүрые хамгаалха министерство hанамжа гаргана гээд «Азия и Африка сегодня» гэжэ журналай 1971 оной 9-дэхи номерто бэшэгдэнэ.

ШЭНХИНҮҮР АЯЛГА ЭНДЭҺЭЭ ЭХИТЭЙ

П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин 40 жэлэй ойдо

Буряад арадай аялга дууhай hайхан шэнжэ шанарhаа үндэhэлэн, зүблэлтэ Буряадай мэргэжэлтэ хүгжэм мүндэлжэ, табяад жэлэй туршада ехэ амжалта туйлаа. Түрүүшын композиторнуудай найруулhан ганса аялгатай дуунуудhаа эхилээд, мүнөөдэрэй хүгжэмтэ орёо зохёолнууд — оперо болон симфони хүрэтэрөө хүгжөө.

Мүнөөдэр 40 жэлэйнгээ алдарта ойе тэмдэглэжэ байhан П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищи хадаа мэргэжэлтэ хүгжэмшэдые бэлдэхэ талаар нилээд ехэ юумэ хээ.

Хорёод онуудта Буряад орондо социалис соёлой түрүүшын сэсэгүүдэй задаржа байхада, үргэн ниитэ арад зон сэдьхэл зүрхөөрөө тэдээн тээшэ татагдан, hураха, гоё hайхан аялга хүгжэмдэ хамжаха эрмэлзэлтэй болоhон юм гэхэ. Тиигэжэ олоной эрилтэ хангаха зорилготойгоор Буряад-Монголой искусствын байшан нээгдэжэ, тэрэнэй дэргэдэ хүгжэмтэ-театральна студи эмхидхэгдэhэн байгаа. Харин мэргэжэнги артистнарай, дуушадай хэрэгтэй болоходо, 1931 ондо тэрэ студиин hуурида искусствын техникум тогтоогдоо hэн.

Буряад үндэhэн хүгжэмэй түрүүшын ажал ябуулагшадые бэлдэхын тула хүсэ шадалаа, оюун бэлигээ хайрлангүй тэрэ үедэ хүдэлhэн В. Д. Обыденная, П. М. Берлинский, Н. Н. Тихонов, А. В. Миронский, В. И. Морошкин гэгшэдые мүнөө бидэ дулаахан үгөөрөө дурсаха ёhотойбди.

Гэбэшье мэргэжэлтэдые бэлдэхэ зорилго амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ, техникум дүүргэжэ гараhан түрүүшын бүлэг нүхэдэй хүсөөр Буряад-Монголой хүгжэмтэ-драмын театр бии болгогдоо hэн.

Хожомынь искусствын техникум театральна-хүгжэмэй училищи гэжэ нэрэтэй болоо бэлэй. П. И. Чайковскиин түрэhөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаhан тусхай конкурс hайнаар үнгэргэhэнэйнь түлөө БМАССР-эй Совнарком 1940 оной хабар агуу ехэ ород композиторай нэрые хүгжэмэй училищида олгоhон юм.

Училищиин коллектив түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, республикынгаа ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаададаг байгаа. Жэшээнь, 1940 ондо Москвада буряад искусствын декада үнгэргэлсөө, хүгжэмтэ-драмын театрай зүжэгүүдые найруулан тибилгада хабаадалсадаг бэлэй. Мүн училищиин хүтэлбэрилэгшэдэй, багшанарай үүсхэлээр республика доторнай хүүгэдэй эгээл түрүүшын хүгжэмэй hургуули нээгдээ юм.

Гушаад онуудта училищи дүүргэгшэдэй дунда буряад соёлой элитэ ажал ябуулагшад — композиторнууд Д. Аюшеев, Ж. Батуев, Б. Ямпилов, Г. Дадуев, драматургнууд Ц. Шагжин, Н. Балдано, дуушад Б. Балдаков, К. Гомбоева-Языкова, Н. Петрова болон бусад олон нүхэд байhан юм. Училищи дүүргэжэ гарагшад Эхэ оронойнгоо хүгжэмэй дээдэ hургуулинуудта — консерваторинуудта hурадаг, хүгжэмтэ-драмын театрта, филармонидо, радиодо, хүүгэдэй хүгжэмэй hургуулида хүдэлдэг hэн.

1966 ондо хүгжэмэй училищи hуралсалайнгаа жэлые шэнэ байшан соо эхилээ. Шэнэ байшан хадаа уужам hаруул классуудтай, концертын залтай. Мүн баhа мүнөө үеын эрилтэдэ харюусамаар түхеэрэгдэhэн дуу хаажа абадаг кабинет, хоёр библиотекэ, спортын зал бии. 1969 ондо ёhотой hайн хамтын байра баригдажа, училищиин hурагшадта тон ехэ бэлэг болгогдон үгтэhэн байна.

Энэ училищида эбтэй эетэй багшанарай коллектив бэхижэнхэй. Тэрэ коллективэй бүридэлдэ нийслэл хотымнай эрхим хүгжэмшэд оролсодог байгаа, зариманиинь мүнөөшье хүдэлhөөр. Жэшээнь, хүгжэм найруулгын класста композитор Б. Б. Ямпилов хүдэлhэн. Композитор Ж. А. Батуев олон hурагшадые хүгжэмэй аялга элдэб инструментнүүд дээрэ наадахаар найруулха шадабаритай болгоhон байха. Тиихэдэ Л. Л. Линховоин, В. Д. Лыгденова, Н. К. Петрова, К. И. Гомбоева-Языкова болон бусад мэдээжэ артистнар ерээдүйн дуушадые дуунай оньhонтой танилсуулан, хоолойнь хүбшэргэйе зүб мүрөөр хүгжөөхэ гэжэ нилээдгүй оролдоhон, мүнөөшье оролдоhоор. М. А. Бухбиндер, В. В. Маймескул, И. Г. Чудновский гэгшэд хоорой хүтэлбэрилэгшэдые, дирижернуудые бэлдэхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулhан. Дүршэлтэй багшанар В. И. Анисимов, П. И. Бомштейн гэгшэд бэлигтэй олон баянистнуудые hургажа гаргаа, мүнөөшье hургажа байдаг. Тиихэдэ фортепьяныч класста Э. Г. Оганджанова, Г. П. Анисимова гэгшэд бүхы бэлиг шадабарияа гарган, эдиршүүлые нугархай уян хургатай пианистнар болгохоёо оролдоhоор шуу. Буряад арадай инструмент (хуур, чанза г. м.) дээрэ наададаг мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ нүхэд А. Ф. Зонхоев, С. Л. Балдаев гэгшэд сагаа гамнангүй, уран бэлигээ зорюулдаг байха юм.

Дүшэн жэлэй туршада 1000 шахуу хүгжэмшэд, соёлой элдэб мэргэжэлтэд училищиие дүүргэжэ гараа. Хэрбээ урдандаа жэл бүри 30—40 хүниие абадаг байhан hаа, hүүлэй үедэ, шэнэ байшантай болоходонь, зуугаад эдиршүүлые абаха арга олгогдоо.

Республика дотор олошоржо байhан хүгжэмэй hургуулинуудта училищи дүүргэhэн мэргэжэлтэд багшална.

Мүнөө бидэ имагтал дүн гаргалгаар хизаарлаха бэшэ, харин хожомой сагта юу хэхэеэ түсэблэн хараалха ёhотойбди. Училищида орогшодой тоо жэл бүри олошорхо. Тиигэжэ республикынгаа хүн зоной хүгжэмэй талаар болбосорхо хэрэгтэ училищиин үүргэ бүри дээшэлхэл.

О. КУНИЦЫН,
хүгжэмэй училищиин багша.



РСФСР-эй габьяата артистка, доцент Вера Дашиевна Лыгденова арбан долоон жэлэй туршада хүгжэмэй училищида багшална. Энэ хугасаада олон шабинартай болоhон байха. Тэрэнэй hургажа гаргаhан Леонид Шоболов, Клим Миткинов, Лев Шагдыров консерватори дүүргэжэ ерээд, оперо болон балетэй театрта хүдэлнэ. Тиихэдэ Станислав Елбаев түрэл училищидаа багшална.

БурАССР-эй габьяата артист Ардан Федорович Зонхоев арбан жэлдэ багшалжа байна. Тэрэ хадаа буряад арадай инструментнүүд дээрэ наадажа hургадаг юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Вера Дашиевна Лыгденова, Дулма Мижидон Дарима Цыбикова хоёр шабинартаяа хэшээл үнгэргэжэ байна. А. Ф. Зонхоев Дарима Очирова, Дунсерма Цыденова, Зина Урмаева гэгшэдые чанзаар наадахые hургана.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.



Дашадоржийн НАЦАГДОРЖ

МИНИИ НЮТАГ

Хэнтэй, Хангай, Соёной хүтэл үндэр дабаанууд,
Хойто зүгэй шэмэг — хүбшэ шэдхэлиг ууланууд,
Уужам Шарга, Номиной үргэн ехэ губинууд,
Урда зүгэй манлай — улаан элhэн далайнууд —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Тула, Хэрлэн, Ононой тунгалаг уhата hабанууд,
Туhатай олондо гэгдэhэн тунамал домто аршаанууд,
Хубсагал, Үбсүү, Буйр — хүхэрэн харагдаа нуурнууд,
Хооhон зэрлиг талада унда харядаг худагууд —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Сэлэнгэ, Орхон, Хүхы — сэлгеэ номин мүрэнүүд,
Сээжэдээ баялигаа нюуhан сэгээн шулуута хаданууд,
Хуушан сагай дурасхал — хото, балгааhан hууринууд,
Холо газар шэглэhэн хобол дардам харгынууд —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Хүйтөөр амилан ялалзаhан саhан дуулгата үндэрнүүд,
Хүхэ тэнгэри гэтэhэн хээрын хужарта тооромууд,
Холоhоо барбайн харагдаhан халзан шобхо hарьдагууд,
Хүнэй сэдьхэл тэнилгэhэн нюдэ алдама таланууд —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Хангай, Губиин хоорондуур Халхын дайда оршодог,
Хара багахан наhанhаа хазаартаа табиhан газар,
Хүнгэн гүрөөhэ, араатые хүлгүүлэн агнаhан шэлэнүүд,
Хүлэг мориной хурданиие шалгаhан нуга, hудалнууд.
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Ьалхинда хинсэн найгаhан hамбалзуур нарин ногоотой,
Ьаруул талые дүүрэтэр hонёор миралзаhан зэрэлгээтэй,
Хуухын үhэнэй арбайхаар хурса эрмэгтэ байсатай,
Хуушанай hүлдэ тахилга — Сүмбэр ехэ обоотой —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Нарин хяаг ногоогоо надхуулан байhан бэлшээртэй,
Нааша, саашань дабахаар нахид хүтэл дабаатай,
Жэлэй дүрбэн сагта жэгдэ нүүхэдэ хамаагүй,
Жэгтэйхэн гоё хүрьhэндэнь таряа тарижал байхаар —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Үбгэд, хүгшэдэй яhые үбэртэлэн хадагалдаг уулануд,
Үринэр, ашанар, хүүхэдэйнь үндэржэн үдэhэн орон,
Табан хушуу малай талые бүрхөөдэг орон,
Талаан бэлигтэ монголой сэдьхэлдэ дулаан орон —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Бударан саhаар шэдэлжэ, буурал үбэлэй ерэхэдэ,
Болор шэлэй үнгөөр бүхы юумэн ялалзадаг,
Нажар сагай уларилда набша сэсэг дэлгэрэн,
Наартай ирагуу дуугаараа нүүдэл шубууд донгододог —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

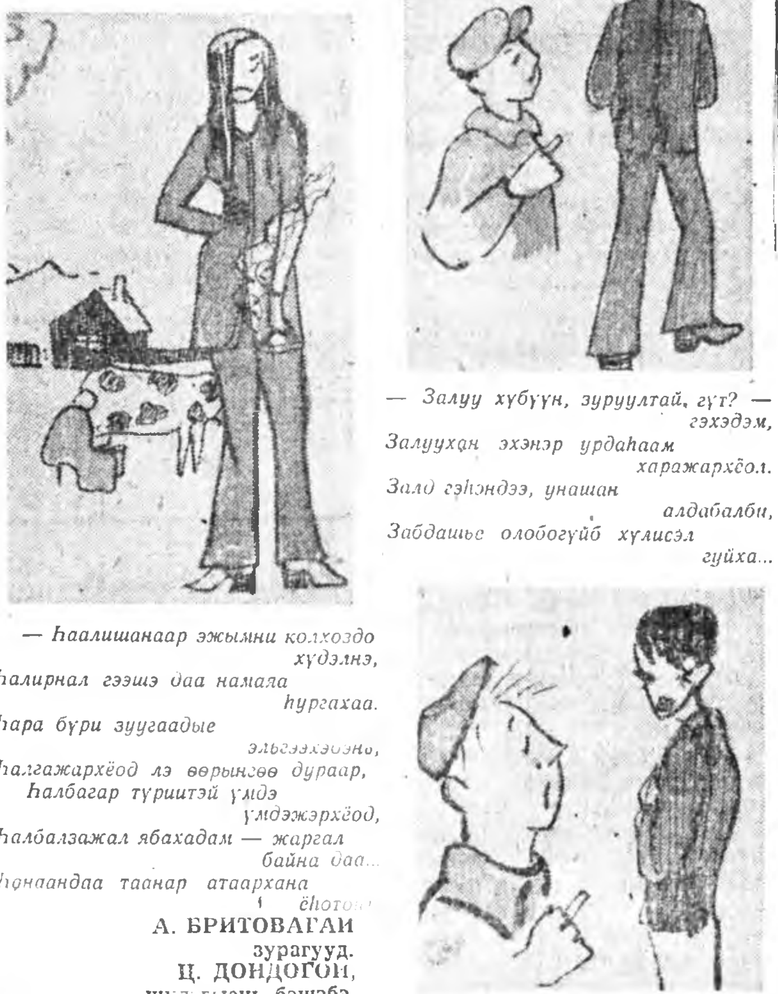
Алтай, Хинганай забhараар атаржаhан баян орон,
Аба эжы хоёроймни амидарhан заяата орон,
Мүнхэ наранай элшэ дор мэндэ түбхинэhэн орон,
Мүнгэн hарын гэрэлээр мүшэтэн толорhон орон —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Хэр угhаа hуунан элинсэг хулинсагайм нютаг,
Хүхэ Монголой сагта хүсэрхэн бодоhон орон,
Он жэлнүүдэй тооhондо орогүй дарагдаа бэлэл,
Одоо шэнэ сагай улаан тугаа хиисхүүлээ —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Бүхы үндэhэтэнэй тэнжэhэн бултанда хайратай орон,
Булимтархаа дайсад ерээл hаа, бута сохюулан тонилхол.
Хубитай эхэ орондоо хубисхалта уладаа мандуулаад,
Хожомой шэнэ юртэмсэдэ хүндэтэ hуури эзэлхэбди —
Энэ болбол түрэhэн нютагни,
Эхэ hайхан Монгол оромни.

Монгол хэлэнhээ Ц. ДОНДОГОЙ буряадшалба.

УРАН ЗУРААША ШОГЛОНО



— Залуу хүбүүн, зуруултай, гүт? — гэхэдэм,
Залуухан эхэнэр урдаhаам харажархёол.
Залд гэhэндээ, унашан алдабалби,
Забдашье олобогүйб хүлисэл гуйха...

— Һаалишанаар эжымни колхоздо хүдэлнэ,
Һалирнал гээшэ даа намаяа hургахаа.
Һара бүри зуугаадые эльгээхэдэнь,
Һалгажархёод лэ өөрынгөө дураар,
Һалбагар түриитэй үмдэ үмдэжэрхёод,
Һалбалзажал ябахадам — жаргал байна даа...
Һонаандаа таанар атаархана ёhотой.

А. БРИТОВАГАЙ зурагууд.
Ц. ДОНДОГОЙ, шүлэгыень бэшэбэ.

МАНАЙ БАСАГАН

(Үнэн болоhон ушар)

Наян хоёр наhатай Дүүдхэн хүгшөөдэй манайда хүрэжэ ерэбэ. Нютагайнгаа шэнэ hонинуудые хөөрэлдэжэ, ногоон сай hорohoop hуутарнай үдэшын зургаан саг болошобо.

Басагамни телевизор харана, hөөл илдам харасатай диктор ямар дамжуулганууды харуулха тухайгаа телевизор харагшадые танилсуулна.

Хүгшөөдэй hуурияа бодоод, телевизортэ дүтэ боложо, дээрэhээнь гараараа эльбэжэ үзөөд, сошонги хоолойгоор:

— Үү, татай, үү, татай... Манай Нохойн басаган город ерээд, танай телевизортэ hуунал!—гэбэ.

Би өөрөөшье мэдэнгүй энеэжэрхибэб. Хүгшэн хилам гэжэ сухалтайгаар урдаhаам хараад, иигэжэ асууба.

— Юундэ энеэбэш? Энэшни манай Нохой тосхоной басаган лэ.

— Үгы ааб даа, хүгшөөдэй. Энэшни городой телестудиин диктор гээшэл.

Хүгшөөдэй сухалаа хүрэшэбэ:

— Городой гэнэ гүш? Теэд, үдэшэ бүри шахуу энэшни манай Нохойдо, манай телевизортэ харагдажа hуудаг лэ. Юу гэhэн жэгтэй юумэн гээшэб. Эндэш, тэндэш үрдихэ гэжэ, баарhаншни, машинаар урагша хойшоо гүйлгэдэг юм аа бы?

— Үгы ааб даа, хүгшөөдэй! Телестудиин камерай урда hууxадань, бүхы республика харадаг ха юм. Энэ бүхы дүрсэнь, абяаниинь агаараар дамжан танда ошодог. Үшөө тиихэдэ бидэ гэртээ hуугаад, аяар холын Москва харадаг болонхой бшуубди. «Орбита», «Союз» гэhэн замбуулинай онгосо.

Хүгшөөдэй сухалаа хүрэшэбэ:

— Наhатай хүниие бү наадала. Хүнэй дүрсэ агаараар ниидэжэ ерээд, намда харагдана гэхэдээ... Үгы даа, хүбүүн, бишни шамhаа хэдэн арбан жэлэй урда гаража, улаан үнеэнэй hү ууhан байхаб. Эгээл тиимэhээ ши, хүбүүхэн, оршолон юртэмсын олон юумэ хараhан намтай арсалдахамни гэжэ бү зобо, зай гү?

Энээгээр лэ хүгшөөдэй бидэ хоёрой хөөрэлдөөн дүүрэшөө бэлэй.

П. ИВАНОВ.

ПРАВДА·БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Шаб... ба янза» — уншагшын түрү... бэшэг. СССР-эй журналистнууд... холбооной гурбадахи съезд... Нютаг нютагай hонинууд.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Саг... уридшалан» — тусхай хуудаh...

Гурбадахи хуудаhанда: СССР-... журналистнуудай холбоо... 3-дахи съездhээ. Хилын саанаh...

Дүрбэдэхи хуудаhанда: Субб... тын хуудаhан.

СЭ ЭНХИР ЭКРАН

УЛААН-ҮДЭ. 11.00 — «Рабочий посёлок» — уран hайханай фильм. (1-дэхи сери). 12.10 — Спортивна дамжуулга.

МОСКВА 13.00—Һүүлэй hонинууд. 13.05 — «Считалочка» үхибүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 13.35. — СССР-эй фигуристнуудай мүрысөөн. (Ригаhаа дамжуулга). 14.40. — Арадай ажахые хүтэлбэрилхэ гол зорилгонууд. 15.20 — «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр уласхоорондын турнир. СССР — Финлянди.

УЛААН-ҮДЭ 16.00 — «Мы — куряне». 16.10 — Бүхэсоюзна радио болон телевидениин хоорой концерт. 16.55 — «США: опасность справа» Нэгэдэхи дамжуулга. 17.25 — «Директор» уран hайханай фильм (нэгэдэхи сери) 19.00 — «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр уласхоорондын турнир. СССР — Чехословаки. 21.15 — Юристын зүбшэл. 21.30 — «Неделя» — субботын программа. 22.30 — Үдэшын концерт.

МОСКВА. 23.00 — Һүүлэй hонинууд. 23.10—«Алло, мы ищем таланты» Таллинhаа дамжуулга. 00.50 — «Время» — информационно программа. 01.20 — СССР-эй фигуристнуудай мүрысөөн (Ригаhаа дамжуулга).

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—66-76, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства—61-35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-01649. Заказ № 1136.